NOU

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1980

NOU 1980: 16

Rapport nr. 1, 1980 fra det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene

NOU

Norges offentlige utredninger
1980

Seriens redaksjon:
STATENS TRYKNINGSKONTOR

---

1. Varer og tjenester til oljevirksomheten.
   Olje- og energidepartementet
2. Mjølkeproduksjonen.
   Landbruksdepartementet
3. Langtransport av tømmer i Norge.
   Landbruksdepartementet
4. Rentepolitikk.
   Finans- og tolldepartementet
5. Distriktsskatteloven.
   Finans- og tolldepartementet
6. Eierleiligheter.
   Kommunal- og arbeidsdepartementet
7. Demokrati og politiske ressurser.
   Forbruker- og administrasjonsdepartementet
8. Kommunal tomteformidling.
   Kommunal- og arbeidsdepartementet
9. Slotmaskiner.
   Justis- og politidepartementet
11. Folketrygd og petroleumsvirksomhet.
    Sosialdepartementet
12. Distriktsrettene — herreds- og byrettene i framtiden.
    Justis- og politidepartementet
13. Om desentralisering av Industribanken m.v.
    Finansdepartementet
14. Granbarkbillen II.
    Landbruksdepartementet
15. Politikk i UNESCO.
    Utenriksdepartementet
16. Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1980.
    Forbruker- og administrasjonsdepartementet

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

NOU 1980: 16

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1980

RAPPORT NR. 1, 1980
fra
Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene
Avgitt til Forbruker- og administrasjonsdepartementet
14. mars 1980.

UNIVERSITETSFORLAGET

OSLO — BERGEN — TROMSØ

ISBN 82-00-70557-9

FELLESTRYKK A.S. OSLO 1980

INNHOLD

Side

Kap. 1. Den samlede inntektsutvikling 7
1. Disponibel realinntekt for Norge 7
2. Faktorinntekt. Lønn. Driftsresultat i ulike næringsgrupper 8

Kap. 2. Lønnsutviklingen i senere år 13
1. Inntektsoppgjøret i 1978 og inntektsstoppen i 1979 13
2. Lønnutviklingen for hovedgrupper 15
3. Lønnsspredningen etter N.A.F.'s statistikk 20

Kap. 3. Inntektene i jordbruk og fiske 23
1. Inntektene i jordbruk 23
2. Inntektene i fiske 23

Kap. 4. Prisutvikling og prispolitikk 26
1. Utviklingen i konsumprisindeksen 26
2. Prisregulering 27
3. Prisutviklingen i 1980 — Forventninger 29
4. Konsumprisindeksen for forskjellige husholdningstyper og utgiftsnivåer 29

Kap. 5. Utviklingen i disponibel realinntekt 31

Kap. 6. Utviklingen i Norges konkurranseevne 39
1. Lønnsstatistikk 39
2. Direkte og totale lønnskostnader 40
3. Lønnskostnader pr. produsert enhet 41
4. Kursutviklingen for norske kroner 42
5. Arbeidskonflikter 47
6. Oppsummering 47

Kap. 7. Konjunktursituasjonen 48
1. Verdensøkonomien 48
2. Norsk økonomi 49

Forord

Ved Forbruker- og administrasjonsdepartementets brev av 25. september 1979 ble Det tekniske beregningsutvalg bedt om å ta opp arbeidet i forbindelse med inntektsoppgjørene 1980. Utvalget ble bedt om å legge fram en foreløpig rapport samme høst og en endelig rapport i god tid foran oppgjørene.

Den foreløpige rapporten ble avgitt 23. november ifjor (NOU 1979: 52). Rapporten ga en oversikt over utviklingen i ulike økonomiske faktorer fram t.o.m. 1978 supplert med enkelte anslag for 1979.

Utvalget legger her fram den endelige rapporten. For å få med så ferske opplysninger som mulig, kommer rapporten i forståelse med partene, noe senere enn vanlig. Rapporten har, i samsvar med arbeidsoppdraget, stort sett samme innhold som utvalgets rapporter for inntektsoppgjørene i tidliger år.

Norges Fiskarlags medlem i utvalget har ikke hatt anledning til å møte i utvalget, men har vært orientert om arbeidet med rapporten.

Som rådgivere for utvalget med møterett har deltatt direktør Hans Bjaaland, Norsk Arbeidsgiverforening, generalsekretær Trygve Kaldahl, Norges Bonde- og Småbrukarlag, cand. oecon. Stein Reegård, Landsorganisasjonen i Norge, byråsjef Jostein Tjore, Finansdepartementet, forsker Sigurd Tveitereid, Statistisk Sentralbyrå og byråsjef Randi Wilhelmsen, Forbruker- og administrasjonsdepartementet.

Oslo, 14. mars 1980

Odd Aukrust
formann

Hallvard Borgenvik Paul M. Dalberg Øistein Gulbrandsen

Bernhard Nestaas Lars Aarvig

KAPITTEL 1

Den samlede inntektsutvikling

I dette kapitlet er det gitt et oversyn over inntektsutviklingen i de senere årene. Tallene i oversikten bygger på nasjonalregnskapsdata og belyser hovedtrekk i utviklingen ved hjelp av begrepene:

— disponibel realinntekt for Norge
— faktorinntekt i ulike næringsgrupper med fordeling på lønn og driftsresultat.

Inntektsberegningene i nasjonalregnskapet er usikre. Særlig gjelder dette beregningene for det siste året. Tallene for driftsresultatene blir statistisk bestemt som restposter i nasjonalregnskapet og er derfor spesielt usikre; erfaringsmessig kan det være store avvik mellom foreløpige og endelige tall for driftsresultatene. De registrerte avvikene er ikke systematiske, men har gått i begge retninger. Det vises til vedlegg 1 i Utvalgets rapport fra våren 1979 (NOU 1979:25).

For å begrense pris- og kostnadsstigningen og styrke konkurranseevnen ble det gjennomført en pris- og inntektsstopp med virkning fra 12. september 1978 og ut 1979. Prisstoppen var i realiteten en forlengelse av en tidligere prisstopp fra 10. februar 1978, mens inntektsstoppen var et nytt virkemiddel. Inntektsutviklingen i årene 1978 og 1979 må sees i lys av disse tiltak.

1. DISPONIBEL REALINNTEKT FOR NORGE

Disponibel inntekt for Norge er nettoproduksjonen i landet (nettonasjonalproduktet) fratrukket det som netto overføres til andre land som renteutgifter m.v. og stønader (underskottet på rente- og stønadsbalansen). Realverdien er målt ved å korrigere denne differansen for den gjennomsnittlige prisutviklingen på innenlandsk bruk av varer og tjenester.[1]) Tabell 1 a gir tall for den prosentvise endringen i disponibel realinntekt for Norge fra 1974 til 1979. Fra 1978 til 1979 økte disponibel realinntekt for Norge med 4,6 prosent etter bare å ha økt beskjedent i de to årene fra 1976 til 1978.

I tabell 1 a er veksten i disponibel realinntekt splittet opp i bidrag fra forskjellige faktorer. En slik oppsplitting kan selvsagt gjøres på forskjellige måter avhengig av hva en ønsker å belyse. For å framheve oljens betydning er bidraget fra produksjonsveksten[2]) delt i produksjonsvekst i utvinning og rørtransport av råolje og naturgass og i produksjonsvekst i resten av norsk økonomi. Fra 1978 til 1979 bidrog veksten i nettonasjonalproduktet utenom utvinning og rørtransport av råolje og naturgass med 2,6 prosentenheter til den samlede veksten i disponibel realinntekt for Norge på 4,6 prosent. Produksjonsveksten i utvinning og rørtransport av råolje og naturgass bidrog med 1,8 prosentenheter. Fra 1977 til 1978 var bidraget til veksten i disponibel realinntekt fra oljeproduksjon m.v. hele 3,7 prosent. Nettonasjonalproduktet i resten av økonomien gikk ned fra 1977 til 1978 og bidrog dermed til å redusere veksten i disponibel realinntekt for Norge. I de to siste årene har således oljeproduksjonen betydd langt mer for økningen i landets samlede realinntekt enn produksjonen i andre deler av økonomien.

En stadig større del av produksjonsresultatene har gått med til å dekke renter av vår stigende utenlandsgjeld. Økningen i underskottet på rente- og stønadsbalansen, korrigert for prisstigningen, reduserte disponibel realinntekt med 1,2 prosentenheter fra 1978 til 1979; fra 1977 til 1978 er fratrekket anslått til 1,4 prosentenheter.

Veksten i disponibel realinntekt påvirkes også av endringer i bytteforholdet overfor utlandet. Med bedret bytteforhold — som fra 1978 til 1979 — kan inntektene fra en gitt produksjon for eksport disponeres til å skaffe et større importvolum. Av tabell 1 a ser en at en stadig forverring av bytteforholdet fra 1974 til 1978 bidrog til å redusere disponibel realinntekt for Norge. Særlig sterk var reduksjonen fra 1974 til 1976. Fra 1978 til 1979 bedret bytteforholdet seg og bidrog med 1,4 prosentenheter til veksten i disponibel realinntekt for Norge.

---

1) Prisindeksen for innenlandsk bruk av varer og tjenester inkl. lager, ekskl. kapitalslit.
2) Regnet i faste 1975-priser.

Tabell 1a. Disponibel realinntekt for Norge. Prosentvis endring fra foregående år. Bidrag til veksten i disponibel realinntekt for Norge fra produksjon, bytteforhold og rente- og stønadsbalansen, prosentenheter. 1974—1979.

	1975	1976	1977	1978	1979
Disponibel realinntekt for Norge	1,8	2,7	0,2	0,3	4,6
Bidrag fra:					
— Vekst i nettonasjonalproduktet i næringer utenom utvinning og rørtransport av råolje og naturgass	4,4	4,7	2,9	—0,6	2,6
— Vekst i nettonasjonalproduktet i utvinning og rørtransport av råolje og naturgass	—[1])	1,3	—	3,7	1,8
Endringer i bytteforholdet m.v.	—2,6	—2,5	—1,6	—1,4	1,4
Endringer i renter og stønader til utlandet, netto	—	—0,8	—1,1	—1,4	—1,2

1) Nettonasjonalproduktet i utvinning og rørtransport av råolje og naturgass var negativt i 1974.

2. FAKTORINNTEKT. LØNN. DRIFTSRESULTAT I ULIKE NÆRINGSGRUPPER

I likhet med disponibel inntekt for Norge er faktorinntekten nær knyttet til nettonasjonalproduktet i løpende priser: Faktorinntekten, både totalt og fordelt på næringer, er nettonasjonalproduktet i løpende priser fratrukket indirekte skatter og tillagt subsidier. Faktorinntekten kan fordeles på lønnskostnader og driftsresultat.

Faktorinntekten var 172 mrd. kr. i 1979. Faktorinntekten økte med 11 prosent fra 1978 til 1979 og med 12 prosent fra 1977 til 1978. I de tre årene fra 1974 til 1977 økte faktorinntektene med 13 prosent i gjennomsnitt pr. år. Mens den nominelle inntektsøkningen i 1977 og 1978 i stor grad var et resultat av prisstigning, skyldtes inntektsøkningen i 1979 i større utstrekning reelle forhold, jfr. tabell 1 a.

Pris- og inntektsstoppen fra september 1978 og ut året 1979 reduserte pris- og kostnadsveksten. Bedre konkurranseevne ga grunnlag for betydelige forbedringer i driftsresultatene i flere av de konkurranseutsatte næringer. I denne perioden begynte også oljevirksomheten for alvor å gi inntekter.

Inntektene fra oljevirksomheten har i de to siste årene hatt en økende betydning for utviklingen i landets samlede faktorinntekt. Fram til og med 1974 var driftsresultatet i utvinning og rørtransport av råolje og naturgass negativt (tabell 1 b). I 1977 var andelen av den samlede faktorinntekten 2,6 prosent, i 1978 5,1 prosent og 1979 8,3 prosent. Betydningen av andre inntektstyper som andel av den samlede faktorinntekten er blitt tilsvarende redusert.

Lønn i prosent av samlet faktorinntekt var 64,4 prosent i 1979. I 1978 var andelen 68,0 prosent. Tabell 1 b viser at lønnens andel av den samlede faktorinntekten i 1979 var på samme nivå som rundt 1970, etter å ha steget gjennom 1970-årene fram til og med 1977. Det må imidlertid igjen understrekes at i 1970 var oljeinntektene uten betydning for inntektsopptjeningen og andelen for 1979 kan dermed ikke uten videre sammenliknes med andelen rundt 1970. Arbeidsgiveravgiften til folketrygden m.v. utgjorde 10,9 prosent av faktorinntekten i 1979 og 11,6 prosent i 1978.

Lønnskostnadene i sum for alle næringer økte med rundt 5 prosent fra 1978 til 1979 (tabell 1 c). Økningen pr. årsverk er beregnet til 4,1 prosent etter foreløpige nasjonalregnskapstall. Dette er den laveste årlige økningen som er registrert etter krigen. Stigningstakten i lønnskostnadene har vært avtakende siden 1975. Fra 1974 til 1975 økte lønnskostnadene regnet pr. årsverk med hele 18,2 prosent.

Gode markedsforhold for mange tradisjonelle eksportvarer og pris- og inntektsstoppen bidrog til at driftsresultatet i mange konkurranseutsatte næringer ble betydelig bedret fra 1978 til 1979. Tilbakegangen fra 1974 ble dermed brutt. I 1974 hadde driftsresultatet i «andre konkurranseutsatte næringer», regnet som andel av samlet faktorinntekt, en topp. Andelen var da 9,1 prosent. Driftsresultatet i den næringsgruppen som andel av samlet faktorinntekt nådde en bunn i 1977 med 0,3 prosent etter å ha sunket siden 1974. Andelen var nær null også i 1978. I 1979 var andelen 2,9 prosent.

Tabell 1b. Lønn, arbeidsgiveravgift til folketrygden m.v., driftsresultat (inntekt av kapital og av eget arbeid) i ulike næringsgrupper og samlet faktorinntekt 1968—1979

	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Mill. kr.												
Lønn	31 235	33 757	37 319	42 611	47 560	52 985	61 566	73 354	85 665	96 708	105 545	110 818
Arbeidsgiveravgift til folketrygden m.v.	3 483	3 894	4 559	6 266	7 482	9 286	10 835	12 832	14 328	16 274	17 998	18 827
Driftsresultat:												
Skjermede næringen	10 505	11 161	11 202	11 842	12 394	13 321	15 435	16 525	18 587	21 275	22 574	23 235
Utvinning og rørtransport av råolje og naturgass	— 187	— 93	— 216	— 398	— 169	— 338	— 749	2 097	3 295	3 591	7 818	14 286
Andre konkurransutsatte næringer	3 434	3 556	5 538	4 509	4 692	7 031	8 716	5 607	3 166	410	1 144	4 937
Faktorinntekt	48 470	52 275	58 402	64 839	71 959	82 285	95 803	110 415	125 041	138 258	155 079	172 103
Prosent:												
Lønn	64,4	64,6	63,9	65,7	66,1	64,4	64,3	66,4	68,5	70,0	68,0	64,4
Arbeidsgiveravgif til folketrygden	7,2	7,5	7,8	9,7	10,4	11,3	11,3	11,6	11,5	11,8	11,6	10,9
Driftsresultat:												
Skjermede næringer	21,7	21,3	19,2	18,3	17,2	16,2	16,1	15,0	14,9	15,3	14,6	13,5
Utvinning og rørtransport av råolje og naturgass	— 0,4	— 0,2	— 0,4	— 0,6	— 0,2	— 0,4	— 0,8	1,9	2,6	2,6	5,1	8,3
Andre konkurranseutsatte næringer	7,1	6,8	9,5	6,9	6,5	8,5	9,1	5,1	2,5	0,3	0,7	2,9
Faktorinntekt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Siden 1975 har det vært betydelige negative driftsresultater i utenriks sjøfart inkl. oljeboring (tabell 1 d). Fra topp-nivået i 1974 til bunnen i 1977 sank driftsresultatet med over 6 milliarder kroner. Etter foreløpige beregninger ble driftsresultatet bedret med over 2 milliarder kroner fra 1977 til 1979 og er nå anslått til å ligge rundt —2 milliarder kroner.

Driftsresultatet i utvinning og rørtransport av råolje og naturgass var i 1979 over 14 milliarder kroner. I 1978 var driftsresultatet nesten 8 milliarder kroner.

Driftsresultatet i konkurranseutsatte næringer utenom utvinning av råolje m.v. og utenriks sjøfart med oljeboring var 7 milliarder kroner i 1979 etter foreløpige anslag. Dette er nominelt sett litt høyere enn driftsresultatet for 1974 som er det siste registrerte toppår.

I fiske har driftsresultatet vært på et nivå rundt 1000 millioner kroner i årene etter 1975, mens nivået på driftsresultatet i skogbruk har vært rundt 800—900 millioner kroner. I den konkurranseutsatte industrien var driftsresultatet 5,4 milliarder kroner i 1979. I 1978 var driftsresultatet i denne næringsgruppen 3,1 milliarder kroner. I 1977 var driftsresultatet 2,9 milliarder kroner, det laveste tallet siden 1972. I hjemmekonkurrerende konsumvareindustri ble driftsresultatet i 1979 ett av de dårligste i 1970-årene. Dette må bl.a. ses på bakgrunn av prisstoppbestemmelsene og av den svake konsumvareetterspørselen i 1979. I hjemmekonkurrerende investeringsvareindustri økte driftsresultatet med snaut 600 millioner kroner fra 1978 til 1979. Det nominelle driftsresultat i 1979 var litt høyere enn i 1976 som totalt sett var et godt år. I utekonkurrerende industri var driftsresultatet i 1977 260 millioner kroner og i 1978 375 millioner kroner. Av tabell 1 d ser en at en må tilbake til 1968 for å finne et så lavt nominelt tall for driftsresultatet i denne del av industrien. Fra 1978 til 1979 økte driftsresultatet betydelig i utekonkurrerende industri og er for 1979 foreløpig anslått til 2300 millioner kroner.

Driftsresultatet i skjermede næringer har i 1970-årene hatt en stadig synkende andel av den samlede faktorinntekten. Delvis har dette sammenheng med nedgangen i antall selvstendige. Etter foreløpige beregninger er denne andelen anslått til 13,5 prosent i 1979.

Driftsresultatet i skjermede næringer økte forholdsvis svakt både i 1978 (6,1 prosent) og i 1979 (2,9 prosent). Det er naturlig å se dette i sammenheng med prisstoppbestemmelsene i disse to årene.

Blant de skjermede næringer har jordbruket hatt en særlig sterk inntektsvekst siden midten av 1970-årene da Stortinget fattet vedtak om at jordbruksinntektene skulle trappes opp. Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at veksten i driftsresultatet i jordbruket stoppet opp i 1979. En nærmere analyse av inntektsutviklingen i jordbruket, til dels med utgangspunkt i andre inntektsbegrep, er gitt i kap. 3.

Tabell 1c. Lønnskostnader. Driftsresultat (inntekt av kapital og av eget arbeid) i skjermede næringer. Prosentvis endring fra foregående år. 1969—1979

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Lønnskostnader i alt	11,2	16,7	12,6	13,1	16,3	19,0	16,0	13,0	9,4	4,9
Lønnskostnader i alt pr. årsverk	8,3	14,5	10,8	12,4	13,8	18,2	13,5	10,1	7,9	4,1
Driftsresultat i:										
Skjermede næringer	0,4	5,7	4,7	7,5	15,9	7,1	12,5	14,5	6,1	2,9
Jordbruk	1,2	16,4	5,2	1,9	16,6	21,5	27,8	30,5	11,5	—0,9
Skjermede næringer utenom jordbruk	0,2	3,1	4,5	9,0	15,7	3,3	7,8	8,7	3,8	4,7

I tabell 1 a er driftsresultatet som andel av faktorinntekten i samme næring — driftsresultatandelen — gitt for industrien totalt og for fire undergrupper inndelt etter konkurransetype. I industrien sett under ett nådde driftsresultatandelen det høyeste nivå hittil i 1970-årene i 1974 med 26,2 prosent. Den laveste andelen hittil er registrert i 1978 med 13,5 prosent. I 1979 var andelen 18,0 prosent. I skjermet industri var driftsresultatandelen i 1979 12,9 prosent, i 1978 15,3 prosent; et klart fall i forhold til nivået tidligere år. I hjemmekonkurrerende konsumvareindustri har driftsresultatandelen stort sett sunket gjennom alle år siden 1969. Fra 1978 til 1979 sank andelen fra 13,6 prosent til 11,3 prosent. I hjemmekonkurrerende investeringsvareindustri nådde andelen i 1977 den laveste verdi i 1970-årene med 13,7 prosent, i 1979 var andelen 17,5 prosent. Driftsresultatsandelen i utekonkurrerende industri nådde en topp i 1974 med 48,7 prosent. I 1977 og i 1978 var andelen under 10 prosent. I 1979 var andelen 33,7 prosent; noe som omtrent svarer til middeltallet for andelen i 1970-årene.

En minner igjen om at driftsresultatstallene er beheftet med stor usikkerhet. Særlig må en regne med at de foreløpige tallene for siste år — 1979 — kan ha store feilmarginer.

Tabell 1d. Driftsresultat i konkurranseutsatte næringer. 1968—1979. Mill. kr.

	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Fiske	464	485	724	826	680	1 091	1 046	627	1 193	1 227	928	911
Skogbruk	340	366	431	530	438	472	740	1 011	945	887	927	939
Konkurranseutsatt industri i alt	1 064	1 699	2 633	2 059	2 697	3 951	5 138	4 820	4 259	2 889	3 067	5 446
Herav:												
Utekonkurrerende industri	362	609	1 058	554	547	1 688	2 805	1 872	954	261	375	2 331
Hjemmekonkurrerende industri	702	1 090	1 575	1 505	2 150	2 263	2 333	2 948	3 305	2 628	2 692	3 115
Herav:												
Konsumvareindustri	638	900	905	872	1 026	813	740	832	1 046	998	944	783
Investeringsvareindustri	64	190	670	633	1 124	1 450	1 593	2 116	2 259	1 630	1 748	2 332
Utenriks sjøfart og oljeboring	1 455	927	1 719	1 094	898	1 560	1 919	– 682	– 3 029	– 4 305	– 3 394	– 1 958
Utvinning og rørtransport av råolje og naturgass	– 187	– 93	– 216	– 389	– 169	– 338	– 749	2 097	3 295	3 591	7 818	14 286
Andre konkurranseutsatte næringer[1])	110	84	31	– 2	– 22	– 43	– 128	– 169	– 202	– 288	– 384	– 401
Konkurranseutsatte næringer i alt	3 246	3 468	5 322	4 118	4 522	6 693	7 966	7 704	6 461	4 001	8 962	19 223
Do uten utvinning og rørtransport av råolje og naturgass	3 433	3 561	5 538	4 507	4 691	7 031	8 715	5 607	3 166	410	1 144	4 937
Do. do. uten utenriks sjøfart og oljeboring	1 978	2 634	3 819	3 413	3 793	5 471	6 796	6 289	6 195	4 715	4 538	6 895

[1]) Malm og kullgruver. Lufttransport.

Tabell 1e. Driftsresultatandeler[1]) i industrinæringer gruppert etter konkurransetype. 1968—1979

	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Skjermet industri[2])	24,4	26,4	23,2	22,3	23,8	20,7	24,3	24,6	21,5	21,1	15,3	12,9
Hjemmekonkurrerende konsumvareindustri[3])	22,0	27,0	25,3	22,6	23,8	18,5	15,4	15,8	17,1	15,1	13,6	11,3
Hjemmekonkurrerende investeringsvareindustri[4])	2,2	5,7	15,6	13,1	19,1	20,6	18,7	19,8	19,3	13,7	14,0	17,5
Utekonkurrerende industri[5])	18,3	26,2	35,4	20,2	19,5	40,4	48,7	34,1	19,3	5,7	7,9	33,7
Industri i alt	17,1	21,2	23,9	19,2	21,7	24,0	26,2	23,1	19,5	15,3	13,5	18,0

[1]) Driftsresultatet i en næringsgruppe regnet som prosent av faktorinntekten i den samme næringsgruppen.
[2]) Omfatter blant annet deler av næringsmiddelindustri, treindustri, grafisk industri, produksjon av teglvarer, sement m.v.
[3]) Omfatter blant annet deler av næringsmiddelindustri, tekstil-, beklednings- og skotøyindustri, møbler, elektriske husholdningsapparater.
[4]) Omfatter blant annet verkstedvareindustri.
[5]) Omfatter kjemisk grunnindustri, treforedlingsindustri og primær jern- og metallindustri.

KAPITTEL 2

Lønnsutviklingen i senere år

I dette kapittel er det gitt en oversikt over lønnsutviklingen etter 1970 med særlig vekt på de to siste år og for lønnsspredningen i tidsrommet 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1979. Tallene bygger på lønnsstatistikk for arbeidstagere i industrien, bygg- og anleggsvirksomhet, varehandel, bank- og forsikringsvirksomhet, hoteller og restauranter, utenrikssjøfart samt arbeidstagere i staten.

1. INNTEKTSOPPGJØRET I 1978 OG INNTEKTSSTOPPEN I 1979.

I 1978 var inntektsoppgjøret mellom LO og N.A.F. et kombinert inntektsoppgjør hvor staten skulle delta. Under forhandlingene mellom LO og N.A.F. kunne partene imidlertid ikke bli enige om to prinsipielle spørsmål, nemlig et tak på lønnsglidningen og garantiinntekt for lavtlønnede. Forhandlingene ble derfor brutt og Riksmeglingsmannen overtok ledelsen av inntektsoppgjøret. Meglingen førte imidlertid ikke frem.

Som følge av bruddet i meglingen var det kombinerte inntektsoppgjøret strandet. Da man dessuten måtte regne med en omfattende arbeidskonflikt ble inntektsoppgjøret henvist til Rikslønnsnemnda. Samtidig gjennomførte Regjeringen nye tilstramningstiltak.

Kjennelsen i Rikslønnsnemnda gikk ut på at det skulle gis et generelt tillegg på 50 øre pr. time eller ca. 1½ prosent. Dessuten skulle det gis et lavtlønnstillegg i overenskomstområder hvor lønnsnivået i 1977 lå lavere enn 90 prosent av den gjennomsnittlige timefortjeneste (eksklusive overtidstillegg) for voksne menn i industrien. Lavtlønnstillegget varierte fra 80 øre pr. time i overenskomstområder hvor lønnsnivået lå lavere enn 80 prosent av industrigjennomsnittet til 10 øre pr. time for overenskomstområder hvor lønnsnivået lå mellom 87,5 til 89,9 prosent av industrigjennomsnittet. Lavtlønnstillegget slo for alle arbeidere gjennomsnittlig ut med en lønnsøkning på ca. 0,3 prosent. Kjennelsen i Rikslønnsnemnda medførte derfor en gjennomsnittlig lønnsøkning på 1,8 prosent i tariffkomplekset mellom LO og N.A.F.

Flertallet i Rikslønnsnemnda avviste videre såvel N.A.F.'s påstand om en bestemmelse som kunne begrense lønnsglidningen som LO's påstand om en garantibestemmelse vedrørende lavtlønnsbedrifter. Flertallet begrunnet dette med at en tariffmessig begrensning i adgangen til å forhandle om lokale lønnstillegg ville være en nyskapning som hadde en så viktig prinsipiell side at en vanskelig kunne gå inn for å innføre en slik ordning gjennom et vedtak i Rikslønnsnemnda. LO's påstand om lavtlønnsgaranti ville også innebære en prinsipiell nyordning og flertallet kunne derfor heller ikke ta denne påstand til følge. Oppgjøret mellom LO og N.A.F. ble normgivende for andre oppgjør.

Lønnsglidningen i LO/N.A.F.-området fortsatte på et høyt nivå også utover sommeren og høsten 1978. For å begrense pris- og kostnadsstigningen og styrke konkurranseevnen gjennomførte Regjeringen pris- og inntektsstopp med virkning fra 12. september 1978 og ut 1979. Inntektsstoppen satte sterkt preg på lønnsutviklingen i 1979. Det var stort sett bare akkordarbeidere og andre arbeidstagere med produksjonsstimulerende lønnssystemer som hadde muligheter til å oppnå høyere fortjeneste. I disse lønnssystemene skulle stykksatsene o.l. stå uendret, mens høyere produksjon ville føre til høyere fortjeneste. For lønnstagere med fast lønn, f.eks. månedslønn, ga loven ikke adgang til lønnstillegg i 1979. Det var imidlertid gjort unntak for opprykks- og alderstillegg forutsatt at tidspunktet og størrelsen var fastsatt i tariffavtale som gjaldt for den enkelte bedrift.

Som følge av inntektsstoppen viste stigningen i timefortjenestene for arbeidere i industrien, bygg- og anleggsvirksomhet og transportvirksomhet en sterkt avtagende tendens i løpet av 1979. For voksne mannlige arbeidere steg timefortjenesten med 6,0 prosent fra1 . kvartal 1978 til 1. kvartal 1979. Fra 2. kvartal 1978 til 2. kvartal 1979 utgjorde den tilsvarende stigning 4,5 prosent og fra 3. kvartal 1978 til 3. kvartal 1979 bare 1,9 prosent. For 1979 under ett ser det ut til at stigningen i timefortjenesten for de samme grupper kan ha vært ca. 3,5 prosent og i industrien ca.

Tabell 2a. Lønnsutviklingen for industriarbeidere (gjennomsnitt for menn og kvinner)

		1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Gjennomsnittlig timefortjeneste ekskl. betaling for helgedager og feriepenger	kr.	17,94	21,05	25,30	29,50	32,69	35,30	36,36
Stigning fra foregående år	pst.	10,6	17,3	20,2	16,6	10,8	8,8	3,0
Indirekte personalkostnader i pst. av gj.sn. timefortj. ekskl. betaling for helgedager og feriepenger	pst.	37,6	38,1	37,3	35,4	35,5	37,6	40,1
Herav:								
Betaling for helgedager	pst.	4,3	4,3	3,9	3,0	3,0	3,9	4,3
Feriepenger	»	9,9	9,9	9,9	9,8	9,8	9,9	9,9
Feriepenger av lønn under sykdom	»	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Lønn under sykdom og permisjon	»	0,4	0,9	1,0	1,2	1,4	3,3	5,6
Arbeidsgiveravgiftene:								
Folketrygden	»	19,2	19,2	19,5	18,4	18,5	18,9	19,0
LO/N.A.F.-ordningene	»	2,9	2,9	2,1	2,1	1,9	0,7	0,4
Gj.sn. timefortjeneste inkl. betaling for helgedager, feriepenger, lønn under sykdom o.l.	kr.	20,72	24,42	29,27	33,90	37,63	41,65	43,89
Stigning fra foregående år	pst.	11,4	17,9	19,9	15,8	11,0	10,7	5,4
Bedriftens lønnskostnader pr. timeverk[1])	kr.	24,69	29,07	34,74	39,94	44,29	48,57	50,94
Stigning fra foregående år	pst.	13,4	17,7	19,5	15,0	10,9	9,7	4,9
Stigning i beregnet årslønn fra foregående år	pst.	10,6	17,3	19,9	11,5	9,0	7,8	3,0[2])

[1]) Gjennomsnittlig timefortjeneste inkl. betaling for helgedager, feriepenger, lønn under sykdom o.l. samt arbeidsgiveravgiftene til trygdene.
[2]) Eksklusive virkningene av sykelønnsordningen.

3,0 prosent. Da lønn under sykdom ikke er inkludert i timefortjenestene, vil årsinntektene vise en noe sterkere stigning som følge av den nye sykelønnsordningen som ble gjennomført i 1978. På grunn av den svake lønnsutviklingen i løpet av 1979 vil det være et beskjedent overheng i lønnsutviklingen fra 1979 til 1980.

2. LØNNSUTVIKLINGEN FOR HOVEDGRUPPER

Da arbeidslønnen både er inntekt for lønnsmottagere og utgift eller produksjonskostnad for bedriftene, kan man trenge flere lønnsbegreper for å beskrive utviklingen. I tabell 3 a er det gitt en oversikt over utviklingen i den gjennomsnittlige timefortjeneste for industriarbeidere, såvel eksklusive som inklusive betaling for helge- og feriedager samt lønn under sykdom og permisjon. Arbeidsgiveravgiftene til folketrygden og LO/N.A.F.-ordningen er dessuten inkludert i bedriftens lønnskostnader. Bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk er det mest relevante av disse begrepene når det gjelder å beskrive utviklingen i lønnskostnadene. Dessuten er utviklingen beskrevet ved hjelp av beregnet årslønn. Dette lønnsbegrep fremkommer i tabellen ved å multiplisere gjennomsnittlig timefortjeneste eksklusive betaling for helge- og feriedager samt annet betalt fravær med det gjennomsnittlige antall timer pr. uke på ordinær tid i 52 uker. Denne beregnede årslønn omfatter på den ene side ikke overtidsarbeid, men på den annen side heller ikke virkningene av permitteringer, streiker og annet ikke betalt fravær. En svakhet ved beregningsmåten er også at lønn under sykdom ikke er inkludert i timefortjenestene. Dette får på grunn av den nye sykelønnsordningen særlig konsekvenser for 1978 og 1979.

Som det fremgår av tabell 2 a kulminerte den sterke lønnsøkningen for industriarbeidere i 1970-årene i 1975 med en stigning på ca. 20 prosent fra foregående år. Senere er stigningstakten avtatt fra år til år. Særlig var lønnsøkningen svak i 1979 som følge av inntektsstoppen.

Det fremgår videre av tabellen at den gjennomsnittlige timefortjeneste inklusive betaling for helgedager, feriepenger og lønn under sykdom og permisjoner steg sterkere i 1979 enn timefortjenesten eksklusive disse tilleggene. Inklusive tilleggene steg timefortjenesten med 5,4 prosent fra 1978 til 1979. Dette skyldes først og fremst den nye sykelønnsordningen, men betalingen for helligdager steg også noe som følge av flere helligdager i 1979 som ikke falt på lørdager og søndager enn i 1978.

Lønnskostnadene pr. timeverk steg fra foregående år med 9,7 prosent i 1978 og med 4,9 prosent i 1979. Foruten den direkte lønn for arbeidet tid omfatter lønnskostnadene lønn for ikke arbeidet tid, som f.eks. feriepenger, lønn under sykdom o.l., og sosiale avgifter. I folketrygden har satsene for arbeidsgiveravgiften vært uendret fra 1. mai 1977 og ut 1979. I den nye sykelønnsordningen i folketrygden finansieres imidlertid lønn under sykdom i stor utstrekning direkte av bedriftene, idet bedriftene svarer for full lønn til de ansatte i de ti første fraværsdagene. Dessuten ble det fra 1. juli 1978 gjennomført en ordning med full lønn under permisjon i inntil 10 kalenderdager pr. år for arbeidstagere som har omsorg for barn under 10 år når barnet er sykt. Lønnen under fraværet skal dekkes av arbeidsgiveren.

Det ble på forhånd beregnet at den nye sykelønnsordningen, under forutsetning av uendret sykefravær, ville medføre en kostnadsøkning for bedriftene for de arbeidstagere som tidligere var med i sykelønnsordningen LO/N.A.F., som tilsvarte en lønnsøkning på 2 prosent på årsbasis. Etter at sykelønnsordningen ble gjennomført, har det registrerte sykefraværet for industriarbeidere ifølge N.A.F.'s fraværsstatistikk vist klar stigning. En fraværsøkning som registrert i statistikken, tilsvarer en økning i lønnskostnadene i størrelsesorden 1 prosent på årsbasis for industrien. Om denne øking skyldes overgangen til sykelønnsordningen, er omstridt.

I tabell 2 b er det gitt en oversikt over den tariffmessige lønnsøkning, lønnsglidningen og stigningen i sosiale kostnader for industriarbeidere. Fra 1972 til 1979 er lønnskostnadene pr. timeverk steget med gjennomsnittlig 13,0 prosent pr. år. Splitter man opp denne totale kostnadsøkningen, viser det seg at 4,8 prosentenheter pr. år skyldes tariffmessig lønnsøkning, 4,2 skyldes lønnsglidning og 4,0 prosentenheter pr. år skyldes stigning i sosiale kostnader. Den tariffmessige lønnsøkning har vist en sterk nedgang i løpet av de senere år. Lønnsglidningen har vært mer stabil men også for den var det en merkbar nedgang i 1979. Stigningen i de sosiale kostnadene har vist en forholdsvis jevn utvikling fra år til år, men også her var stigningen svakere i de siste årene enn i midten av 1970-årene.

De sosiale kostnadene steg fra foregående år med 2,7 prosent i 1979 mot 3,8 prosent i 1978 og vel 5 prosent i midten av 1970-årene. I tidsrommet 1972 til 1978 utgjorde den tariffmessige lønnsøkning gjennomsnittlig 36,9 prosent av kostnadsøkningen pr. år mot 32,3 prosent for lønnsglidningen og 30,8 prosent for økningen i de sosiale kostnader.

Tabell 2b. Tariffmessig lønnsøkning, lønnsglidning, samt stigning i sosiale kostnader for industriarbeidere

		1972–1973	1973–1974	1974–1975	1975–1976	1976–1977	1977–1978	1978–1979	Gj.sn. pr. år 1972/79
Stigning i bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk (inkl. feriepenger o.l. og arbeidsgiveravgiftene)	øre	291	438	567	520	435	428	237	
	pst.	13,4	17,7	19,5	15,0	10,9	9,7	4,9	13,0
Herav:									
Tariffmessig økning	øre	77	167	286	295	139	72	16	
	pst.	3,5	6,6	9,8	8,5	3,5	1,6	0,3	4,8
Lønnsglidning	øre	95	147	134	125	180	189	90	
	pst.	4,4	6,0	4,6	3,6	4,5	4,3	1,9	4,2
Sosiale kostnader[1])	øre	119	127	147	100	116	167	131	
	pst.	5,5	5,1	5,1	2,9	2,9	3,8	2,7	4,0

[1]) Inklusive betaling for helgedager, feriepenger, lønn under sykdom o.l.

Lønnsglidningen er i foregående avsnitt beregnet i forhold til stigningen i bedriftenes lønnskostnader (inkl. sosiale kostnader) pr. timeverk. Da lønnsstatistikken ikke inkluderer bedriftenes sosiale kostnader, beregnes lønnsglidningen vanligvis i forhold til den direkte lønn for arbeidet tid, idet stigningen i timefortjenestene splittes opp på tariffmessig lønnsøkning og lønnsglidning. Beregnet på denne måte varierte lønnsglidningen for mannlige arbeidere i 1960-årene stort sett mellom 3 og 4 prosent pr. år. Glidningen viste imidlertid stigende tendens gjennom 1969 og kom i 1970 opp på et uvanlig høyt nivå, 7,0 prosent. Senere viste lønnsglidningen en avtagende tendens frem til 1972. For voksne mannlige arbeidere i industri, bygg- og anleggsvirksomhet og transportvirksomhet fremgår lønnsglidningen av tabell 2 c.

Fra høsten 1973 og utover fikk man en sterk stigende tendens i lønnsglidningen som kulminerte høsten 1974. Lønnsglidningen viste senere en avtagende stigningstakt og utgjorde 4,3 prosent i tidsrommet 1. kvartal 1975 til 1. kvartal 1976. Utover sommeren og høsten 1976 tok lønnsglidningen til å stige påny, og i 2. kvartal 1977 kom lønnsglidningen helt opp i 7,6 prosent på årsbasis. Senere viste lønnsglidningen påny en avtagende tendens og lå på 6,4 prosent i 4. kvartal 1977. Mens stigningen i lønnsglidningen i 1973 og 1974 åpenbart må sees på bakgrunn av den sterke konjunkturoppgangen med gode fortjenester i næringslivet og et stramt arbeidsmarked som resultat, skyldtes nedgangen i lønnsglidningen i 1975 og våren 1976 den svake konjunkturutviklingen, et mindre stramt arbeidsmarked o.l. Lønnsglidningen lå i 1. kvartal 1978 på 7,1 prosent på årsbasis. Etter en såvel nedadgående som stigende tendens i løpet av våren og sommeren 1978 har lønnsglidningen senere vist en nedadgående tendens. Som følge av inntektsstoppen kom lønnsglidningen helt ned i 1,6 prosent i tidsrommet 3. kvartal 1978 til 3. kvartal 1979.

Tabell 2c. Tariffmessig lønnsøkning og lønnsglidning for mannlige arbeidere i industri, bygg- og anleggsvirksomhet og transportvirksomhet.

	Endring i pst. fra samme kvartal året før		
		Herav:	
	Lønnsøkning pr. time	Tariffmessig økning	Lønnsglidning
1972, 1. kvartal	9,3	4,3	5,0
1973, 1. kvartal	9,0	3,7	5,3
1974, 1. kvartal	12,2	4,6	7,6
1975, 1. kvartal	24,8	16,9	7,9
1976, 1. kvartal	13,2	8,9	4,3
1977, 1. kvartal	15,2[1])	9,4[1])	5,8
1977, 2. kvartal	10,8	3,2	7,6
1977, 3. kvartal	9,5	3,0	6,5
1977, 4. kvartal	9,3	2,9	6,4
1978, 1. kvartal	10,0	2,9	7,1
1978, 2. kvartal	7,3	1,8	5,5
1978, 3. kvartal	8,6	1,8	6,8
1978, 4. kvartal	7,5	2,1	5,4
1979, 1. kvartal	6,0	2,1	3,9
1979, 2. kvartal	4,5	0,4	4,1
1979, 3. kvartal	1,9	0,3	1,6

Kilde: N.A.F.'s lønnsstatistikk.
Beregningsgrunnlag: Gjennomsnittlig timefortjeneste ekskl. betaling for helgedager, feriepenger o.l.
1) Inklusive lønnskompensasjon for arbeidstidsforkortelsen.

I bygg- og anleggsvirksomhet steg den gjennomsnittlige timefortjeneste eksklusive betaling for helge- og feriedager o.l. med 9,3 prosent fra 1977 til 1978 og det ser ut til at stigningen kan ha vært 5,1 prosent fra 1978 til 1979. Dette er en sterkere stigning enn i industrien. Mens lønnsutviklingen i en rekke år har vært relativt svakere i bygg- og anleggsvirksomhet enn i industrien, endret dette forholdet seg i 1977. Det er naturlig å se denne utviklingen i sammenheng med situasjonen på arbeidsmarkedet.

Lønnskostnadene pr. timeverk i bygg- og anleggsvirksomhet steg med 11,0 prosent fra 1977 til 1978 og det ser ut til at stigningen kan ha vært ca. 7,0 prosent fra 1978 til 1979. Mens beregnet årslønn steg med 9,3 prosent fra 1977 til 1978 vil stigningen utgjøre ca. 5,1 prosent fra 1978 til 1979. I dette anslaget for 1979 er det imidlertid ikke tatt hensyn til virkningene av den nye sykelønnsordningen.

For funksjonærer i industrien, bygg- og anleggsvirksomhet og transportvirksomhet steg den gjennomsnittlige månedslønn for menn med 8,2 prosent og for kvinner med 9,6 prosent fra 1. september 1977 til 1. september 1978. Den tilsvarende utvikling fra 1. september 1978 til 1. september 1979 var en stigning for menn på 0,1 prosent og for kvinner en nedgang på 0,6 prosent. Disse utviklingstallene er korrigert for endringer i aldersammensetningen. Den ulike lønnsutviklingen for mannlige og kvinnelige funksjonærer i løpet av det siste året må en regne med skyldes statistiske forhold. Lønnsnivået for funksjonærer var derfor stort sett uendret fra 1. september 1978 til 1. september 1979. Funksjonærene fikk imidlertid regulert sine lønninger i tiden frem til inntektsstoppen 12. september 1978. Fordeles denne lønnsstigningen etter tidspunktene for lønnsreguleringene, er beregnet årslønn for funksjonærene på kalenderårsbasis steget med ca. 2,5 prosent fra 1978 til 1979.

I forsikringsvirksomhet steg den gjennomsnittlige månedsfortjeneste for de ansatte med 0,3 prosent fra 1. september 1978 til 1. september 1979, mot 9,3 prosent i foregående år. Den tilsvarende stigning i bankvirksomhet utgjorde henholdsvis 2,5 prosent og 8,5 prosent.

I varehandelen steg den gjennomsnittlige månedsfortjeneste for de ansatte med 12,5 prosent fra mars 1977 til mars 1978. Lønnstellingen for varehandelen er senere skjøvet frem til 1. september 1979 og statistikken pr. denne dato vil først foreligge senere i år. Det ble imidlertid gitt et tariffmessig lønnstillegg i varehandelen på kr. 206,- pr. måned eller ca. 3,8 prosent fra 1. april 1978.

Under tariffrevisjonen i 1977 ble partene i varehandelen enige om en lønnsutviklingsgaranti som tok sikte på å redusere forskjellen i lønnsnivået mellom de ansatte i varehandelen og arbeiderne i industrien. Fortjenestenivået for arbeidstagerne i varehandelen skulle etterhvert heves slik at det nådde 95 prosent av gjennomsnittslønnen for industriarbeidere.

Det ble avtalt spesielle garantitillegg pr. 1. april frem til 1980. På grunn av inntektsstoppen ble garantitillegget som skulle vært gitt pr. 1. april 1979, skjøvet frem til 1. januar 1980. Det ble da gitt et tillegg på kr. 114,— pr. måned. Det siste opptrappingstillegget skal gis pr. 1. april 1980.

I hoteller og restauranter steg den gjennomsnittlige månedslønnen for voksne arbeidere med 6,1 prosent fra 30. april 1978 til 30. april 1979, mot 6,0 prosent i foregående år. For hoteller og restauranter utarbeides

lønnsstatistikken to ganger i året for henholdsvis april og oktober måned. Statistikken pr. 31. oktober 1979 vil imidlertid først foreligge på et noe senere tidspunkt.

I utenriks sjøfart steg månedsfortjenesten for voksne sjøfolk med gjennomsnittlig 7,4 prosent fra mars 1977 til mars 1978. Fra 1. november 1978 ble det gitt et generelt tillegg til voksne sjømenn på kr. 140,— pr. måned. Tillegget var noe mindre til unge arbeidstagere og noe høyere til enkelte andre grupper. Dessuten ble kostpengene når man er hjemme på ferie, hevet. Tilleggene utgjorde 2,9 prosent av den gjennomsnittlige månedsfortjeneste for voksne sjømenn. Fra 1. januar 1979 ble arbeidsgiveravgiften til folketrygden for sjøfolk differensiert på soner på samme måte som for arbeidstagere i land. Dette førte til en mindre lettelse i avgiften for rederiene

Fra mars 1978 til mars 1979 steg månedsfortjenesten for voksne sjøfolk med gjennomsnittlig 7,7 prosent. Månedshyren alene steg med 2,6 prosent. Som følge av inntektsstoppen bortfalt inntektsoppgjøret for utenriks sjøfart i 1979.

Lønnsstatistikken for statstilsatte, som omfatter ca. 165 000 arbeidstagere, viser en lønnsutvikling på ÷ 0,7 prosent fra 1. oktober 1978 til 1. oktober 1979. Denne nedgangen i lønnsnivået har sammenheng med en uvanlig sterk tilvekst i antall personer som er med i tellingen i 1979. Tilveksten, som dels skyldes at nye grupper har kommet med i tellingen og dels sterk nyrekruttering, har ført til en forskyvning mot lavere gjennomsnittlig alder og lavere gjennomsnittslønn. På grunn av dette forholdet, vil det være riktig å supplere den tradisjonelle lønnsutviklingsberegningen ved å korrigere for den endring i alderssammensetningen som har funnet sted siden forrige telling. En korreksjon som er basert på at alderssammensetningen er den samme i 1979 som i 1978, gir en lønnsutvikling i perioden 1. oktober 1978 til 1. oktober 1979 på ÷ 0,1 prosent. På årsbasis fra 1978 til 1979 har det vært en lønnsutvikling på henholdsvis 1,7 prosent og 2,4 prosent, avhengig av om tallene er ukorrigerte eller korrigerte. For toårsperioden 1977—1979 blir tilsvarende lønnsutviklingstall 10,0 og 10,8 prosent.

Lønnsstatistikken for tilsatte i skoleverket, omfatter ca. 70 000 arbeidstagere. For disse har det vært en endring i lønnsnivået fra 1. oktober 1978 til 1. oktober 1979 på 1,0 prosent. Også for skoleverket er lønnsutviklingen beregnet alternativt med korreksjon for endret alderssammensetning. Til tellingen pr. 1. oktober 1979 var det bare en liten økning i antallet personer i full stilling. Dette har ført til en heving av gjennomsnittsalderen i 1979, og dermed et høyere lønnsnivå. Lønnsnivåtall for 1979 som er basert på den samme aldersfordeling som i 1978, viser en vekst på 0,5 prosent i forhold til tellingen i 1978. På årsbasis har lønnsutviklingen i denne sektoren vært 3,1 prosent når det ikke tas hensyn til aldersforskyvninger, og 2,5 prosent når det korrigeres for dette forholdet. For toårsperioden 1977—1979 var tallene 10,8 og 10,2 prosent.

I tabell 2 d er det gitt tall for lønnsutviklingen i årene 1977—79 for en del lønnstagergruppper. Tabellen er gjengitt etter «Økonomisk Utsyn for 1979» og er ajourført med statistikk som er lagt frem etter at denne publikasjonen ble trykt. Tallene gjelder ulike tidspunkt i året. En sammenlikning av lønnsnivå og -utvikling for de ulike gruppene må bl.a. av denne grunn gjøres med varsomhet.

Tabellen gir inntrykk av en varierende lønnsutvikling siste året. Dette har for en del bakgrunn i de ulike registreringstidspunkter. Men også den faktiske lønnsutvikling har vært noe ulik fra gruppe til gruppe.

Utvalget har ikke søkt å beregne gjennomsnittlig lønnsvekst fra 1978 til 1979. I kap. 1 har vi imidlertid gjengitt foreløpige nasjonalregnskapstall som viser en lønnsvekst pr. årsverk i gjennomsnitt for alle næringer på 4,1 prosent fra 1978 til 1979. Dette gjennomsnittstallet synes noe høyt sammenliknet med tallene for enkeltgrupper som er gitt tidligere i dette kapittel og i tabell 2 d. For en del skyldes dette at nasjonalregnskapets lønnsbegrep omfatter sykelønn i motsetning til de lønnstall vi gir. Videre vil overgang av arbeidskraft fra næringer med lavere lønnsnivå til næringer med høyere lønninger trekke gjennomsnittstallet opp. En tredje grunn er at utvalget bygger dels på ny statistikk som ikke var tilgjengelig da de foreløpige nasjonalregnskapstall ble laget. For noen grupper viser nye opplysninger en lavere lønnsvekst enn det nasjonalregnskapsmaterialet tydet på. Dette er en av grunnene til at driftsresultatstallene gjengitt foran i kap. 1, er usikre.

Tabell 2d. Lønnsutviklingen for enkelte grupper av lønnstakere

	Tids-enhet	Gj.sn.fortjeneste i kroner			Endring fra året før. Pst.		
		1977	1978	1979	1977	1978	1979
Menn:							
Jordbruk[1]):							
Månedslønte ansatte	Måned	4 583	5 054	5 092	12,9	10,3	0,8
Timelønte ansatte	Time	24,67	26,55	27,09	12,1	7,6	2,0
Industri:							
Voksne arbeidere	»	33,77	36,44	37,40[2])	10,9	7,9	1,2[3])
Tekniske funksjonærer[4])	Måned	8 248	8 906	8 944	10,4	8,0	0,4
Kontorfunksjonærer[4])	»	7 684	8 321	8 424	11,5	8,3	0,2
Arbeidere i privat bygge- og anleggsvirksomhet	Time	39,44	43,13	45,16[2])	11,8	9,4	3,5[3])
Losse- og lastearbeidere	»	40,55	43,99	46,27[2])	14,9	8,5	4,2[3])
Utenriksfart, voksne sjømenn[5])	Måned	9 674	10 386	11 189	14,8	7,4	7,7
Innenriksfart, voksne sjømenn[6])	»	5 803[7])	5 870	5 896			0,4
Privat landtransp., voksne arb.	Time	31,19	33,40	34,94[2])	10,0	7,1	4,1[3])
Varehandel[8])							
Kontorfunksjonærer	Måned	6 503	7 293		10,8	12,1	
Butikkfunksjonærer	»	4 627	5 215		9,8	12,7	
Lagerfunksjonærer	»	4 747	5 335		10,1	12,4	
Bankvirksomhet, ansatte i alt[4])	»	6 547	7 083	7 227	14,8	8,2	2,0
Forsikr.virksomhet, ansatte i alt[4])	»	8 437	9 090	9 134	9,6	7,7	0,5
Statens embets- og tjenestemenn[9])	»	6 674	7 171	7 125	9,0	7,4	— 0,6
Kvinner:							
Jordbruk[1]):							
Timelønte ansatte	Time	23,49	24,74	25,27	11,6	5,3	2,1
Industri:							
Voksne arbeidere	»	26,96	29,24	30,12[2])	11,6	8,5	0,8[3])
Kontorfunksjonærer[4])	Måned	4 790	5 243	5 250	11,8	9,5	0,1
Varehandel[8])							
Kontorfunksjonærer	»	4 315	4 865		11,7	12,7	
Butikkfunksjonærer	»	3 509	3 978		8,9	13,4	
Bankvirksomhet, ansatte i alt[4])	»	4 807	5 231	5 401	14,6	8,8	3,2
Forsikr.virksomhet, ansatte i alt[4])	»	5 125	5 682	5 687	10,7	10,9	0,1
Statens embets- og tjenestemenn[9])	»	5 275	5 723	5 704	9,3	8,5	– 0,3

[1]) September.
[2]) 3. kvartals oppgaver.
[3]) Stigningen fra 3. kv. 1978 til 3. kv. 1979.
[4]) Pr. 1. september.
[5]) Mars.
[6]) November.
[7]) Statistikken for 1977 er ikke jamførbar med 1978 og 1979 på grunn av endring i tariffavtalene som en følge av arbeidstidsforkortelsen fra 1. juli 1977.
[8]) Pr. 1. mars.
[9]) Pr. 1. oktober.

3. LØNNSSPREDNINGEN ETTER N.A.F.'s STATISTIKK

Det gjennomsnittlige lønnsnivået for arbeidere varierer tildels betydelig mellom de enkelte bransjer i industrien. Dette forhold har vært forholdsvis stabilt over en årrekke. Enkelte bransjer blir derfor karakterisert som høytlønnsbransjer og andre som lavtlønnsbransjer.

For å få redusert lønnsspredningen mellom de enkelte bransjer og lønnsmottagere har det ved inntektsoppgjørene i 1960- og 1970-årene vært gitt lavtlønnstillegg. Beregningsmessig har disse tilleggene vært fordelt bransjevis etter det gjennomsnittlige lønnsnivå for menn i den enkelte bransje i forhold til industriens gjennomsnitt. Bransjer med lønnsnivå på under 80 prosent av industriens gjennomsnitt har fått de største lavtlønnstillegg, mens tilleggene har vært trappet ned med stigende fortjenestenivå. Men selv i bransjer med fortjenestenivå over industriens gjennomsnitt har det enkelte ganger vært gitt mindre lavtlønnstillegg med den begrunnelse at det også innenfor disse bransjene finnes lavtlønnsgrupper. Etter denne beregningsmåte er lavtlønnstilleggene stillet til disposisjon for forhandlinger mellom partene i den enkelte bransje eller overenskomst. Lavtlønnstilleggene kunne derfor bli plassert innen visse områder eller bedrifter i en bransje eller gitt til spesielle grupper av arbeidstagere. Ofte er imidlertid lavtlønnstilleggene delt ut flatt til de enkelte arbeidstagere i overenskomstområdet. Foruten de mer generelle lavtlønnstilleggene har det også vært gitt mer spesielle lavtlønnstillegg innen enkelte bransjer som bakerier, kjøttindustri, landtransporten, innenriks sjøfart og hoteller og restauranter.

I inntektsoppgjøret i 1978 fastsatte Rikslønnsnemnda lavtlønnstillegget. Det ble bare gitt lavtlønnstillegg i overenskomstområder hvor fortjenestenivået lå lavere enn 90 prosent av fortjenestenivået for voksne menn i industrien. Det største lavtlønnstillegget på 80 øre pr. time ble gitt i de overenskomstområder hvor fortjenestenivået lå lavere enn 80 prosent av fortjenestenivået i industrien. Det minste lavtlønnstillegget på 10 øre pr. time ble gitt i overenskomstområder hvor fortjenestenivået lå mellom 87,5 og 89,9 prosent av fortjenestenivået i industrien. For hermetikkfabrikkene, hvor fortjenestenivået lå mellom 80,0 og 82,9 prosent av industriens gjennomsnitt, ble det gitt et tillegg på 70 øre pr. time, mens det i tekstil og konfeksjonsindustrien, hvor fortjenestenivået lå mellom 83,0 og 87,4 prosent av industriens gjennomsnitt, ble gitt et tillegg på 40 øre pr. time. Det samme var tilfelle i bakeriene, skofabrikkene, konservesindustrien, rutebilselskapene og innenriks sjøfart. For alle bransjer under ett utgjorde lavtlønnstillegget gjennomsnittlig 10 øre pr. time, som tilsvarte en lønnsøkning på 0,3 prosent. I landtransporten ble dessuten partene enige om et opptrappingstillegg på kr. 2,00 pr. time fra 1. oktober 1978. Et nytt tilsvarende tillegg på kr. 1,50 pr. time som skulle vært gitt i 1979, ble på grunn av inntektsstoppen først gitt f.o.m. 1. januar 1980. Det generelle lønnstillegget på 50 øre pr. time i 1978 var likt i alle avtaler i overenskomstkomplekset mellom LO og N.A.F. Slike tillegg betyr relativt noe mer i lavtlønnede enn i høytlønnede områder.

Utviklingen i det relative lønnsnivået for mannlige arbeidere fra 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1979 fremgår av tabell 2 e. Det relative lønnsnivået i tabellen er beregnet på grunnlag av de gjennomsnittlige timefortjenester eksklusive overtidstillegg i de respektive bransjer. Det er imidlertid ikke foretatt noen korreksjon for forskjellig ordinær ukentlig arbeidstid i de enkelte bransjer. Dette forhold gir et noe overvurdert lønnsnivå i bergverkene og den hel- og døgnkontinuerlige skiftindustrien. Mens den vanlige ordinære ukentlige arbeidstid utgjør 40 timer, utgjør den for arbeid under dagen og i helkontinuerlig skiftindustri 36 timer pr. uke.

Bransjer med lønnsnivå under industriens gjennomsnitt finner man først og fremst innen nærings- og nytelsesmiddelindustrien, tekstil- og bekledningsindustrien, visse deler av treindustrien og den mineralbearbeidende industri og transportsektoren. Statistikken viser at plasseringen av lavtlønnsfagene ikke har endret seg meget fra 1965 til 1979.

For kvinnelige arbeidere sett under ett har det derimot funnet sted en heving av lønnsnivået relativt til menn. Mens den gjennomsnittlige timefortjeneste (eksklusive overtidstillegg, skifttillegg etc.) for kvinnelige arbeidere utgjorde 75,3 prosent av den tilsvarende timefortjeneste for mannlige arbeidere i 3. kvartal 1965, var det tilsvarende forhold 84,0 prosent i 3. kvartal 1978. Da de summariske gjennomsnittsfortjenestene for henholdsvis mannlige og kvinnelige arbeidere er lite sammenlignbare tallstørrelser, gir tallene en bedre karakteristikk av utviklingstendensene enn av nivåforskjellene.

I tidsrommet 3. kvartal 1978 til 3. kvartal 1979 er det ikke gitt generelle tariffmessige lønnstillegg i andre bransjer enn landtransporten. Lønnsutviklingen i dette tidsrommet skyldes derfor lønnsglidning, men denne lønnsglidningen har vært sterkt begrenset på grunn av inntektsstoppen. For voksne menn førte

lønnsglidningen i dette tidsrommet bare til en lønnsøkning på 1,6 prosent.

Mens det har vært vanlig at lønnsspredningen er blitt større i perioder hvor det ikke er gitt tariffmessige lønnstillegg, er dette ikke tilfelle denne gang. De fleste lavtlønnsbransjer ser derimot i en viss grad ut til å ha bedret sin relative stilling fra 1978 til 1979. Hvis vi ser bort fra fiskeindustrien, hvor det er en relativ forverring på 1—2 prosentenheter, noe som bl.a. kan skyldes råstofftilgangen, har margarinfabrikkene bedret sin relative stilling med 6 prosentenheter og landtransporten, sildemelindustrien, lærvare- og sportsartikkelfabrikkene og teglverk med 3 prosentenheter. I tobakksfabrikkene er det en bedring på 2 prosentenheter og i bransjer som møller, bakerier, tekstilfabrikker, konfeksjonsfabrikker og trelastbruk en mindre bedring på 1 prosentenhet. På den annen side har den sterkeste relative bedringen funnet sted i anleggsvirksomheten med hele 12 prosentenheter. I jernindustrien som veier tungt i industrigjennomsnittet, har det funnet sted en relativ nedgang på 1 prosentenhet.

De aller fleste endringene i det relative lønnsnivået mellom 3. kvartal 1978 og 3. kvartal 1979 ligger i området 0—1 prosentenhet. Det mange bransjer vinner i den relative plassering fra ett år til det neste, tapes i det påfølgende år eller omvendt. Disse forandringene opp eller ned som i større eller mindre grad kan skyldes tilfeldige forhold, endrer ikke bildet av bransjenes relative plassering i lønnsbildet. Enkelte lavtlønnsbransjer har imidlertid tapt eller vunnet terreng over flere år slik at det har funnet sted en viss endring i lønnsbildet. Det samme er tilfelle med enkelte høytlønnsgrupper, f.eks. byggevirksomheten — selv om det relative lønnsnivået her har steget noe i løpet av de siste årene. I store bransjer som jernindustrien, papirindustrien, tekstilindustrien og landtransporten fant det ikke sted særlige endringer i den relative plasseringen i løpet av de siste årene. Det bildet man får av bransjenes relative plassering i lønnsbildet i 3. kvartal 1979 er derfor omtrent det samme, som i tidligere år som gjengitt i tabell 2 e.

Tabell 2e. Bransjevis oversikt over det relative lønnsnivå[1]) i 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1979. Voksne menn i industrien = 100

	1965 3. kv.	1973 3. kv.	1974 3. kv.	1975 3. kv.	1976 3. kv.	1977 3. kv.	1978 3. kv.	1979 3. kv.
Voksne menn:								
Bergverk	110	105	102	109	111	110	107	108
Industri i alt	100	100	100	100	100	100	100	100
Herav:								
Kjøttindustri	93	92	84	93	93	92	92	92
Konservesfabrikker	81	85	82	84	83	86	87	86
Fiskeindustri	95	88	87	86	85	86	87	85
Hermetikkfabrikker	77	81	83	80	82	80	80	79
Sildemelindustri	89	92	99	91	96	92	91	94
Margarinfabrikker	93	90	88	84	89	87	85	91
Møller og forblanderier	92	87	89	87	92	93	93	94
Bakerier og konditorier	93	89	88	86	84	83	85	86
Sjokolade- og dropsfabrikker	101	90	89	87	89	93	92	91
Bryggerier og mineralvannfabrikker	91	98	96	93	94	94	94	94
Tobakksfabrikker	92	88	87	88	89	90	90	92
Tekstilfabrikker	88	85	86	86	86	86	86	87
Konfeksjonsfabrikker	93	87	88	86	86	86	86	87
Lærvare- og sportsartikkelfabrikker	101	91	83	82	84	83	83	86
Skofabrikker	96	89	83	82	82	83	81	81
Trelastfabrikker	89	88	94	88	92	90	88	89
Trevarefabrikker og snekkerier	104	98	96	91	93	92	93	94
Møbel- og annen treindustri	93	90	88	86	87	88	86	86
Papirindustri	97	96	98	101	100	99	98	98

Tabellen fortsetter:

	1965 3. kv.	1973 3. kv.	1974 3. kv.	1975 3. kv.	1976 3. kv.	1977 3. kv.	1978 3. kv.	1979 3. kv.
Wallboardfabrikker	98	98	102	96	97	98	97	99
Eskefabrikker	104	98	96	96	98	98	96	98
Konvolutt-, pose- og papirvarefabrikker	99	96	95	92	95	92	90	91
Boktrykkerier i alt samt avistrykkerier utenfor Oslo	109	107	102	103	104	110	113	112
Bokbinderier	103	100	96	96	98	102	103	102
Litotrykkerier	106	107	104	102	106	109	112	112
Maling- og lakkindustri	94	93	97	93	97	98	95	96
Plastindustri	95	95	95	93	90	92	91	92
Oljemøller og fettraffinerier, tranindustri	96	102	110	97	96	96	95	96
Sprengstoffindustri	102	100	100	106	106	103	104	102
Gummivarefabrikker	101	94	91	91	90	91	91	92
Teglverk	90	86	91	83	88	92	90	93
Fajanse-, porselens- og keramikkindustri	102	97	98	97	95	96	95	97
Glasverk	102	96	93	94	94	97	94	94
Sement- og lettbetongindustri	112	107	115	106	109	107	104	104
Stenindustri	102	98	97	93	95	96	100	100
Mineralindustri	103	98	95	94	93	94	94	93
Betongvarefabrikker	107	98	97	94	97	99	99	102
Elektrokjemisk industri	99	99	105	107	105	104	102	103
Mekaniske verksteder i alt	105	107	104	105	104	104	105	104
Radiofabrikker	103	98	95	99	97	97	96	95
Bilverksteder	101	96	95	93	95	96	95	95
Karosseribedrifter	107	102	97	98	98	96	95	95
Byggevirksomhet i alt	120	115	110	109	109	111	112	113
	160	145	138	142	137	141	144	156
Landtransport i alt	89	91	90	92	91	91	89	92
Herav: Rutebilselskaper	87	89	88	93	91	90	87	91
Voksne kvinner: Industri i alt[2]	75,3	79,7	80,3	81,0	83,1	83,1	83,9	84,0

[1]) Beregnet på grunnlag av gjennomsnittlig timefortjeneste eksklusive betaling for helgedager og feriepenger o.l. samt overtidstillegg.
[2]) Beregnet på grunnlag av gjennomsnittlig timefortjeneste eksklusive betaling for helgedager og feriepenger o.l. samt overtidstillegg. Skifttillegg er i denne sammenheng også holdt utenfor.

KAPITTEL 3

Inntektene i jordbruk og fiske

1. INNTEKTENE I JORDBRUK

1. desember 1975 vedtok Stortinget at inntektsmålsettingen for jordbruket om jamstilling mellom jordbrukere og industriarbeidere skulle oppfylles senest i løpet av tre avtaleperioder. Oppgjørene i 1976, 1977 og 1978 bar preg av dette vedtak ved at jordbruket ble gitt særskilte opptrappingstillegg. Disse opptrappingstilleggene utgjorde tilsammen rundt 10 000 kroner pr. årsverk. Jordbruket har derfor hatt en sterkere inntektsvekst fra 1975 og utover enn industriarbeidere.

Jordbruksavtalen 1. juli 1978—30. juni 1980 hadde reguleringsbestemmelser for 2. avtaleår. I 1979 ble det imidlertid ikke noe oppgjør da loven om inntektsstopp av 17. november 1978 bestemte at jordbruksavtalen ikke skulle revideres i den perioden inntektsstoppen varte, dvs. frem til 1. januar 1980.

Staten og jordbruksorganisasjonene har forhandlet om et foreløpig (à konto) tillegg for 1980 og ble 25. januar 1980 enig om et beløp på 350 mill. kroner på årsbasis. Den 12. februar ble det enighet om fordelingen av dette beløpet på priser og tiltak. Fordelingen innebærer dels tilskott over statsbudsjettet slik at det oppnås en inntekstvirkning fra 1. januar 1980 og dels økte markedspriser fra 1. april 1980.

Den beregnede veksten i jordbruksinntektene har vist seg å avhenge noe av hvilke inntektsbegrep og statistiske kilder en benytter seg av.

Tall fra Budsjettnemnda for jordbruket viser ifølge totalregnskapet at «vederlag til arbeid og egenkapital» pr. årsverk økte med henholdsvis ca. 33, 25 og 12 prosent for de tre årene 1975 til 1978.

Ifølge foreløpige tall fra totalregnskapet var det om lag samme vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk i 1979 som i 1978. Budsjettnemnda for jordbruket har ikke ferdigbehandlet dette materialet ennå, og Beregningsutvalget tar derfor forbehold om at tallene kan bli justert senere.

Tallene ovenfor bygger på faktiske avlinger og de beregnede tall for utviklingen fra år til år er dermed påvirket av svingninger i avlingene. For de senere år har de gode avlingene i 1978 hatt særlig betydning.

Budsjettnemndas sekretariat har under forutsetning om «normalårsavlinger» beregnet økningen i vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk til 9 prosent fra 1977 til 1978 og til rundt 8 prosent fra 1978 til 1979. Det understrekes at materialet ikke er fullt gjennomarbeidet ennå, slik at tallene kan komme til å bli korrigert senere.

Med utgangspunkt i inntektsmålsettingen har staten og jordbruksorganisasjonene samarbeidet om å lage et materiale om modellbruk for ulike brukstyper og distrikter. Dette materialet er ment å danne grunnlaget for vurderingen av inntektsutviklingen i jordbruket. I tidligere rapporter har utvalget gjengitt tall for modellbruk. Modellbruksystemet er ikke fullt utbygd, og ajourførte beregninger på de modellene en har, foreligger ikke ennå.

2. INNTEKTENE I FISKE

I fiskenæringen brukes flere begreper som belyser ulike sider av inntektsforholdene.

Lønnsevne pr. årsverk, som er mest brukt under støtteforhandlingene mellom staten og Norges Fiskarlag, er en beregnet størrelse og forteller hvor mye rederiet kan utbetale mannskapet dersom regnskapet skal balansere. Lønnsevnen er definert som sum inntekter minus sum kostnader inklusive avskrivninger m.v. dividert med antall årsverk. Lønnsevnen er et beregnet resultatmål og nivået vil i stor grad være påvirket av de kostnadsvurderinger som legges til grunn ved beregningen. Særlig vil valget av avskrivningsprinsipp ha stor betydning. Lønnsevnen er ikke særlig egnet til å belyse fiskernes faktiske inntekter.

Det grunnleggende prinsipp i avlønningsordningen i fisket er prosent- eller lottsystemet som går ut på at hver fisker har en bestemt prosent eller lott av delingsfangst (bruttofangst minus nærmere definerte fellesutgifter). Denne prosentsatsen eller lotten kan variere alt etter om mannskapet eier redskaper, holder proviant selv osv. Den samlede arbeids-

godtgjørelsen til mannskapet omfatter foruten mannskapslotter også eventuelle hyrer, ekstralotter eller proviant betalt av båtens/rederiets andel av delingsfangst. Ekstralotten går som regel til skipper, bas e.l. og må ses som et slags tillegg for arbeidslederfunksjonen.

Arbeidsgodtgjørelsen pr. årsverk vil således ligge endel høyere enn fiskerlotten pr. årsverk.

I tabell 4 b gis en oversikt over beregnet lønnsevne og arbeidsgodtgjørelse i perioden 1974—79.

Tall for lønnsevne gis etter to forskjellige definisjoner. Det vises til note til tabellen.

Tallmaterialet for årene 1974—78 er basert på de årlige lønnsomhetsundersøkelser som Budsjettnemnda for fiskenæringen utfører. Nemndas undersøkelser bygger på innhentede regnskapsoppgaver for vanlig godt drevne og vel utstyrte fartøyer over 40 fot som brukes til fiske året rundt. Dette er i henhold til normer fastlagt i Hovedavtalen for fiskenæringen.

Det er således ikke et representativt utvalg for hele fiskeflåten som er grunnlaget for nemndas beregninger. Det beregnede inntektsnivået kan derfor ikke oppfattes som gjennomsnittstall for hele næringen. For fartøyer under 40 fot ligger antagelig nivået noe lavere enn tabellen viser.

For 1979 er det foretatt beregninger for tilsvarende fartøyer på grunnlag av foreløpige oppgaver for fangst og priser og for anslag over utviklingen i kostnader m.m. Disse anslagene er naturligvis usikre og må ventes å kunne bli revidert en god del senere.

I Budsjettnemndas materiale er definisjonen av årsverk knyttet til fartøyets driftstid, dvs. den tid fartøyet er utrustet for fiske og mannskapet står ombord. Fartøyer med 30 ukers driftstid eller mer omfattes av beregningene. Gjennomsnittlig driftstid for Budsjettnemndfartøyene er 37—38 uker. En arbeidsgruppe har på grunnlag av materiale fra noen år tilbake beregnet at det ligger et forholdsmessig stort antall timer bak et slikt årsverk.

På en del fartøygrupper vil det på grunn av arbeidets art bli benyttet utskiftningsmannskaper, slik at det står mer enn én mann bak ett årsverk. Inntekt pr. mann vil i slike tilfelle ligge lavere enn inntekt pr. årsverk.

I tabellen gis oppgaver over gjennomsnittlig lønnsevne og arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk for helårsdrevne fartøyer ialt, for fartøyer i torskefiskeriene[1]) og for fartøyer i sildefiskeriene[2]). «Ialt-gruppen» omfatter noen flere fartøygrupper enn de som går inn under torske- og sildefiskeriene.

Lønnsevnetallene viser til dels store svingninger fra år til år. Det samme inntrykk gir tall i tabell 2 d over utviklingen i driftsresultat av fiske pr. selvstendig. Særlig viser lønnsevnetallenefor sildefiskeriene i tabell 4 b store svingninger. Arbeidsgodtgjørelsen har hatt en mer stabil utvikling selv om også den varierer i perioden. Arbeidsgodtgjørelsen i sildefiskeriene har i alle år tabellen omfatter, ligget klart over arbeidsgodtgjørelsen i torskefiskeriene.

Nedgangen i lønnsevnen i 1978 og 1979 har i stor grad bakgrunn i sviktende fiskeressurser.

Det fremgår av det materiale Budsjettnemnda legger fram at det er forholdsvis store inntektsforskjeller innen næringen. Dette gjelder både mellom distrikter, fiskerier og båttyper.

1) Kyst- og bankfiske etter torskeartet fisk, rekefiske, line- og garnfiske på fjerne farvann, trålere og fabrikkskip.

2) Fiske med not og trål etter sild, makrell, lodde, brisling, øyepål, tobis, kolmule og polartorsk.

Tabell 4b. Inntekter i fiskenæringen 1974—79. Helårsdrevne fartøyer over 40 fot. Kroner

		1974	1975	1976	1977	1978	1979
1. Lønnsevne pr. årsverk[1]	I alt	47 100	39 300	73 700	80 500	49 300	29 800
	Torsk	48 200	43 700	68 100	85 100	61 600	36 900
	Sild	45 100	30 800	100 300	79 100	16 500	– 9 800
2. Lønnsevne pr. årsverk[2]	I alt	74 900	57 300	93 600	106 800	85 900	59 800
	Torsk	69 100	57 600	84 800	103 900	89 100	67 200
	Sild	92 400	59 200	130 600	128 500	77 200	57 000
3. Arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk	I alt	67 500	60 400	85 600	97 600	94 800	91 200
	Torsk	61 900	55 300	76 700	92 500	91 600	87 000
	Sild	85 000	72 100	113 200	116 900	103 500	101 500

[1]) Lønnsevne pr. årsverk: Forutsatt beregnede avskrivninger etter gjenanskaffelsesverdi, forrentning av egenkapital og at produktavgiften regnes som kostnad.
[2]) Lønnsevne pr. årsverk: Forutsatt bokførte avskrivninger, ingen forrentning av egenkapital og at produktavgiften ikke regnes som kostnad.

Kilde: For årene 1974–1978: Budsjettnemnda for fiskenæringen. For 1979: Anslag.

KAPITTEL 4

Prisutvikling og prispolitikk.

1. UTVIKLING I KONSUMPRISINDEKSEN

Prisstigningen fra januar 1978 til og med februar 1980 målt ved konsumprisindeksen går fram av tabell 4a.

Tabell 4a. Konsumprisindeksen (1974 = 100).

	Jan.	Febr.	Mars	Apr.	Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Des.	Gj.sn.
1978	139,2	139,9	141,3	141,9	142,2	143,1	144,6	145,0	146,9	147,0	147,2	147,4	143,8
1979	147,2	147,6	148,2	148,8	149,6	150,4	151,6	151,4	152,0	153,2	153,9	154,3	150,7
Pst.-vis stigning fra året før	5,7	5,5	5,9	4,9	5,2	5,1	4,8	4,4	3,4	4,2	4,6	4,7	4,8
1980	156,4	158,5											
Pst.-vis stigning fra året før	**6,3**	**7,4**											

Siden utgangen av 1960-åra har vi gjennomgående hatt en sterk prisstigning. Sterkest var stigningen i 1975 da konsumprisindeksen i gjennomsnitt steg med 11,7 prosent. I 1976 og i 1977 var prisstigningen noe lavere, nemlig 9,1 prosent for begge år, og den ble ytterligere redusert i 1978 til 8,1 prosent. Fra 1978 til 1979 var det en betydelig avdemping, og konsumprisindeksen viste en stigning på 4,8 prosent.

Prisstigningen i andre vestlige land har vist en noenlunde tilsvarende utvikling. I første halvdel av 1970-åra var prisstigningen i gjennomsnitt ca. 9 prosent pr. år. Stigningen var noe lavere i 1978. Siste året, 1979, har det vært en klar forskjell. Prisstigningen i andre vestlige land har vært langt sterkere enn her i Norge. I desember 1979 var konsumprisindeksen for OECD-landene totalt 12,0 prosent høyere enn ett år tidligere. For de europeiske OECD-land var tallet 12,9 prosent. Til sammenlikning var prisstigningen i Norge i samme periode 4,7 prosent, eller godt under halvparten. Prisstigningen i OECD-området har vist en tiltakende utvikling i det seinere. Se for øvrig tabell 4b.

Tabell 4b. Konsumprisindeksen i en del OECD-land. Prosentvis endring

	Endring fra året før				
	1971—76 Gjen.snitt	1977	1978	1979	Des. 78 des. 79
Norge	8,5	9,1	8,1	4,8	4,7
USA	6,6	6,5	7,7	11,3	13,3
Japan	11,1	8,1	3,8	3,6	5,8
Vest-Tyskland	5,9	3,7	2,7	4,1	5,4
Frankrike	8,9	9,4	9,1	10,8	11,8
Storbritannia	13,6	15,9	8,3	13,4	17,2
Italia	12,2	17,0	12,1	14,8	18,8
Sverige	8,3	11,4	10,0	7,2	9,8
Danmark	9,2	11,1	10,0	9,6	11,9
Finland	12,1	12,2	7,8	7,5	8,6
OECD-land (gj.sn.)	8,6	8,7	7,9	9,9	12,0
Europeiske OECD-land (gj.snitt)	9,8	11,0	9,3	10,7	12,9

Kilde: Månedlige pressemeldinger fra OECD.

Nedenfor følger en tabell som viser hvor mye de enkelte vare- og tjenestegrupper har bidratt med til prisstigningen de seinere åra.

Tabell 4c. Konsumprisindeksen. Bidrag fra de enkelte delindekser til totalindeksen. Prosentpoeng

Endring fra året før:	1976	1977	1978	1979
Matvarer	2,6	2,4	1,4	1,0
Drikkevarer og tobakk	0,5	0,4	0,6	0,0
Klær og skotøy	0,8	1,0	0,9	0,5
Bolig, lys og brensel	1,0	1,0	1,4	0,8
Møbler og hush.art.	0,8	0,8	0,5	0,4
Helsepleie	0,2	0,2	0,2	0,1
Reiser og transp	1,9	2,1	2,1	1,1
Fritidssysler og utd.	0,8	0,7	0,6	0,3
Andre varer og tjen.	0,6	0,6	0,6	0,4
Total	9,1	9,1	8,1	4,8

Merknad: Tab. 4c er bereknet på grunnlag av oppgitt indekstall uten desimal. Evt. uoverensstemmelser som kommer fram ved summering skyldes avrundinger.

Tabellen viser at reduksjonen i prisstigningen i 1979 har gjort seg gjeldende innenfor alle undergrupper, om enn i noe varierende grad.

I tabell 4d er konsumprisindeksens materiale fordelt etter leveringssektor og viser utviklingen i følgende 6 hovedgrupper: jordbruksvarer, fiskevarer, andre norskproduserte konsumvarer, importerte konsumvarer, husleie og andre tjenester.

Tabell 4d.[1]) Konsumprisindeksen etter leveringssektor. Prosentvis stigning i delindeksen

	des. 76	des. 77	des. 78
1. Jordbruksvarer	8,8	8,4	3,1
2. Fiskevarer	11,6	3,4	4,6
3. Andre norskprod.varer	8,2	8,6	4,5
4. Importerte konsumvarer	10,1	6,4	8,9
5. Husleie	6,0	9,2	1,3
6. Andre tjenester	11,1	8,7	2,0
Totalindeks	9,1	8,1	4,7

[1]) En gjør oppmerksom på vektene er revidert for 1979 på posten 3 og 4. Indekstallene for 1979 kan derfor ikke uten videre sammenliknes med tall for foregående år.

Tabellen viser stigning over året målt fra desember til desember. Mer tilfeldige utslag vil derfor kunne påvirke tallene. Tabellen viser imidlertid klart at postene «1. Jordbruksvarer» og «6. Andre tjenester» har steget svært moderat gjennom 1979. Denne utviklingen må i hovedsak kunne forklares ved loven om inntektsstopp som gjaldt gjennom hele 1979. Som følge av loven ble jordbruksprisene innenfor jordbruksavtalens ramme ikke økt i 1979.

Bestemmelsene om prisstopp som har stått ved lag siden februar 1978 må trekkes inn ved vurderingen av prisutviklingen på post «3. Andre norskproduserte varer». Disse har i 1979 steget vesentlig svakere enn importerte konsumvarer. Sistnevnte har ikke vært underlagt prisreguleringsforskriftene, med unntak av en kortere periode i 1978. Prisstoppforskriftene av 15. september 1978 omfattet i motsetning til tidligere bestemmelser også husleie.

2. PRISREGULERING

I 1978 og 1979 har det vært gjennomført en rekke omfattende tiltak med sikte på å dempe prisstigningen.

Bestemmelsene.

Siden februar 1978 har det vært sammenhengende bestemmelser om prisstopp, sjøl om det i perioden har vært gjennomført visse endringer. I forbindelse med devalueringen av den norske krona 10. februar 1978, ble det den 17. februar fastsatt forskrifter om prisstopp for varer og tjenester. Forskriftene satte forbud mot å øke prisene pr. 10. februar 1978. Produsenter, tjenesteytende bedrifter og handlende utenom importører kunne likevel gjøre lovlig tillegg i prisene for å dekke stigning i prisene på henholdsvis råvarer og halvfabrikata, materialer eller handelsvarer. Reglene for importører tok sikte på å understøtte effekten av devalueringen, og ga ikke adgang til å gjøre tillegg i prisene verken for økte innkjøpspriser eller prisøkning som følge av valutakursendring. Forskriftene av 17. februar ga ikke adgang til å gjøre unntak for enkeltbedrifter. Fra 7. april 1978 ble forskriftene endret slik at importører kunne gjøre tillegg på samme måten som andre handlende, og fra samme dato kunne Forbruker- og administrasjonsdepartementet og Prisdirektoratet gi unntak fra forskriftene for enkeltbedrifter.

Forskriftene ble den 23. juni 1978 avløst av bestemmelser om skjerpet prisregulering. Innholdet i de nye forskriftene var i store trekk en forlengelse og videreføring av forskriftene av 17. februar. Økte lønnskostnader etter tariffoppgjøret våren 1978 og økte kostnader til sjukelønnsordningen av 1. juli 1978 var det ikke adgang til å rekne pristillegg for. For handlende ble det av praktiske og kontrollmessige hensyn og også av hensyn til den økonomiske belastningen for handelen

gjennomført avansestopp i prosent og ikke i kroner og øre som tidligere.

Ved kongelig resolusjon av 15. september 1978 ble det fastsatt nye forskrifter om prisstopp, samtidig som det ble vedtatt inntektsstopp. De nye prisforskriftene innebar en viss innskjerping i forhold til tidligere bestemmelser, bl.a. ved at disse også gjaldt for varer og ytelser der prisene var regulert av offentlig myndighet i henhold til særskilt lov. Videre omfattet prisstoppen husleie, festeavgifter og utlånsrenter. Loven om inntektsstopp inneholdt også regler om utbyttestopp i aksjeselskaper. I loven var tatt inn bestemmelser om at jordbruksavtalen ikke skulle revideres i den perioden som inntektsstoppen varte.

Både bestemmelsene om prisstopp og loven om inntektsstopp var forutsatt å stå ved lag ut året 1979. Prisstoppen ble fra 1. januar 1980 avløst av midlertidige forskrifter av 23. november 1979 om prisberegning og meldeplikt. Lov om inntektsregulering avløste fra årsskiftet inntektsstoppen.

Forskriftene av 23. november 1979 skal motvirke at prisene settes høgere enn det som er strengt nødvendig ut fra bedriftenes kostnader. Bestemmelsene tar utgangspunkt i lovlig pris pr. 31. desember 1979, og gir adgang til å gjøre tillegg for stigning i visse kostnader som er påløpt etter 31. desember 1979. De viktigste endringene i forhold til tidligere forskrifter er at også hjelpestoffer (f.eks. elektrisk kraft, olje drivstoff m.v.) godtas som grunnlag for pristillegg, mot før bare råvarer, halvfabrikata m.v. Det er også fastsatt noen flere unntak. Således er transport, salg og utleie av fast eiendom og forsikring unntatt fra forskriftene. Varer og ytelser der prisene er regulert av offentlige myndigheter i henhold til særskilt lov er igjen unntatt. Det er fortsatt forutsetningen at prismyndighetene vanligvis ikke skal godta lønnstillegg som grunnlag for tillegg i prisene. Spørsmål om pristillegg som følge av lønnsoppgjøret til våren ble tatt opp av Norsk Arbeidsgiverforening i et brev datert 7. november 1979 til Statsministeren. I svarbrev fra Statsministeren av samme dato er uttalt at Regjeringen er oppmerksom på problemene som Norsk Arbeidsgiverforening peker på, og er innstilt på å drøfte problemene på bredt grunnlag i forbindelse med inntektsoppgjørene til våren. Med virkning fra 1. januar 1980 er det fastsatt bestemmelser om priser og avgifter på kommunale ytelser. Disse må ikke økes med mer enn 6 pst. i 1980. For elektrisk kraft er det fastsatt bestemmelser om at prisforhøyelser for salg til elektrisitetsverk og kraftselskaper må begrenses til 0,7 øre pr. kWh og med 1,2 øre for salg til andre.

Videre er det fastsatt egne forskrifter om ytelser fra skadeforsikringsselskaper og for husrom som ikke nyttes til bolig.

Gjennomføringen.

Det har vært ført en stram linje ved behandlingen av søknader om dispensasjon fra prisstoppen. Dispensasjonene har vært forholdsvis få og har stort sett hatt begrenset rekkevidde. Prismyndighetenes generelle holdning har vært at bedriftene sjøl så langt som mulig må dekke inn økte kostnader gjennom økt effektivitet og kostnadsreduksjoner og ikke gjennom prisforhøyelser.

I retningslinjene for prismyndighetenes virksomhet i 1980 er uttalt at det er meningen at denne strenge dispensasjonspraksis skal føres videre også etter 1. januar 1980. På den annen side er det også uttalt at en vil måtte rekne med at næringslivet, etter som tiden går, vil føle et stadig sterkere behov for pristilpasninger, og at presset mot prisene vil øke. De erfaringer en har hatt med gjeldende prisreguleringsbestemmelser understreker dette. Antall søknader om dispensasjon er langt flere nå enn tidligere.

Kontrollen med at pris- og inntektsstoppen blir overholdt har vært omfattende. Inntil utgangen av januar i år har det i alt vært foretatt ca. 40 950 kontroller av prisstoppbestemmelsene. Det er funnet ca. 3570 overtredelser og av disse er 1050 anmeldt til politiet. I perioden med inntektsstopp ble det foretatt ca. 2300 kontroller med at bestemmelsene ble overholdt, og det ble funnet ca. 150 overtredelser.

Andre faktorer.

Prisstigningen er blitt betydelig dempet gjennom 1978 og 1979. Dette har flere årsaker enn pris- og inntektsstoppen. På statsbudsjettet for 1979 ble det i motsetning til 1978 ikke foreslått takst- og avgiftsøkninger. Som følge av loven om inntektsstopp ble heller ikke jordbruksprisene innenfor jordbruksavtalens ramme økt. Dette ga en prisdempende virkning i 1979 i forhold til 1978.

Fra 1. januar 1978 ble avgiftene på alkohol, tobakksvarer og viktige motorvognavgifter forhøyet. Avgiftssatser for sjokolade og sukkervarer ble forhøyet fra 1. mai 1978. Fra 1. juli 1978 ble avgiften på elektrisk strøm hevet med 1 øre pr. kWh og avgiftsplikten ble samtidig utvidet til også å omfatte kraft til husholdningsformål m.v. Totalt anslås virkningen på stigningen i konsumprisindeksen fra

1977 til 1978 av disse avgitfsforhøyelser til om lag 1 prosentenhet.

Verken i 1978 eller i 1979 ble det foretatt endringer i forbrukersubsidiene som har hatt betydning for konsumprisindeksen.

Prisene på oljeprodukter steg langt sterkere i 1979 enn i 1978. Stigningen i prisene på bensin og på olje til oppvarming bidro med omlag 0,3 prosentenheter til den gjennomsnittlige prisstigningen fra 1978 til 1979. I tillegg kom de indirekte utslagene gjennom prisøkninger på varer og tjenester der oljeprodukter går inn i produksjon/utføringen av ytelser.

3. PRISUTVIKLINGEN I 1980 — FORVENTNINGER

Fra 1. januar 1980 ble særavgiftene på bensin og mineralolje økt. Samtidig ble det innført merverdiavgift på elektrisitetsavgiften. Virkningen av dette er anslått til omlag 0,3—0,4 prosentenheter til den gjennomsnittlige stigningen fra 1979 til 1980. I tillegg ble takstene på en del offentlige tjenester økt bl.a. innen samferdselssektoren.

Prisene på mineraloljeprodukter har steget betydelig allerede i inneværende år, og en må vente ytterligere stigning.

Prisene på jordbruksvarer vil i motsetning til 1979 bidra til vesentlig stigning i konsumprisindeksen i 1980. Tilleggsavtale med prisvirkninger fra 1. april 1980 er gjennomført. Virkningen av denne avtalen på prisene i 1980 er anslått til 0,5 prosentenheter. De øvrige inntektsoppgjør vil også måtte få prisvirkninger.

I tabell 1 i innledningen til dette kapitlet er tatt med tall for konsumprisindeksen for januar og februar 1980. I begge måneder steg indeksen sterkt. Tallene for januar er sterkt påvirket av endringer i offentlige priser og avgifter, og økte priser på oljeprodukter for øvrig. Også i februar steg prisene på oljeprodukter. Det største tillegget kom imidlertid fra den meget sterke prisstigningen som har vært på sølv- og gullvarer. Nærmere halvparten av prisstigningen fra januar til februar skyltes disse varene.

Anslag og beregninger viser at en også for de nærmeste måneder må vente relativt sterk stigning. Prisstoppen av 15. september 1978, og som gjaldt fram til 1. januar 1980 omfattet også husleie. Dette samt det forhold at husleieforhøyelsen kun registreres kvartalsvis i konsumprisindeksen, gjør at en rekke tillegg er samlet opp og vil slå ut på mars-indeksen, beregningsmessig anslått til noe i underkant av en prosent. Jordbruksoppgjøret vil i det alt vesentlige slå ut i april-indeksen. En må også forvente at oljeprisene vil stige ytterligere.

Sett på denne bakgrunn og i sammenheng med beregninger foretatt i Prisdirektoratet, er det grunn til å rekne med at konsumprisindeksen for april 1980 vil kunne ligge omlag 2½ pst. over tallet for februar.

4. KONSUMPRISINDEKSEN FOR FORSKJELLINGE HUSHOLDNINGSTYPER OG UTGIFTSNIVÅER

For å kunne analysere konsumprisutviklingen for forskjellige typer forbrukere, er det i tabell 5f foretatt en oppstilling av beregnede konsumprisindekser etter husholdningstyper og utgiftsnivå. Beregningene er utført av Statistisk Sentralbyrå og er basert på materialet fra forbrukerundersøkelsen 1973 og prisstigningen for de forskjellige vareslag som inngår i konsumprisberegningene.[1])

Tolkningen av indeksen kan gis ved følgende eksempel:

Betrakt husholdningstypen «ektepar med 2 barn under 16 år» som hadde utgiftsnivå på 52 500 kroner i 1973. Prisindeksen for denne gruppen i desember 1979 viste 151,0 poeng. Det betyr at utgiften til det utvalg varer og tjenester som denne husholdningen kjøpte i 1973, er steget med 50,8 pst. fra 1974 til november 1979.

Resultatene i tabell 4f viser at det ikke har vært særlig forskjellig prisutvikling for de husholdningskategorier som betraktes. De forskjeller som går fram av tabellen, er stort sett så små at de trolig ligger innenfor usikkerhetsmarginene ved slike beregninger.

---

[1]) Om beregningsmetoden vises til Erik Biørn: «Fordelingsvirkninger av indirekte skatter og subsidier». Artikler nr. 42 fra Statistisk Sentralbyrå 1971.

Tabell 4f. Konsumprisindeksen etter husholdningstype og utgiftsnivå[1])
1974 = 100

	Nov. 1975	Nov. 1976	Nov. 1977	Nov. 1978	Nov. 1979
Utgiftsnivå 17 500 kroner					
Enslige	115,1	123,8	135,7	146,5	152,1
Ektepar uten barn	116,0	123,9	136,4	146,9	152,6
Utgiftsnivå 35 000 kroner					
Enslige	114,8	124,0	135,4	146,1	152,0
Ektepar uten barn	115,4	123,8	135,7	146,1	151,9
Ektepar m/2 barn under 16 år	115,6	123,1	134,8	144,8	150,7
Ektepar m/4 el. flere barn under 16 år	116,6	123,4	134,8	144,6	150,5
Utgiftsnivå 52 500 kroner					
Ektepar uten barn	115,1	123,9	135,5	145,9	151,8
Ektepar m/2 barn under 16 år	115,3	123,3	134,8	144,9	150,8
Ektepar m/4 el. flere barn under 16 år	116,0	123,5	134,8	144,8	150,7
Utgiftsnivå 70 000 kroner					
Ektepar m/2 barn under 16 år	115,1	123,5	134,8	145,0	150,9
Ektepar m/4 el. flere barn under 16 år	115,8	123,6	134,8	144,9	150,8

[1]) Utgiftsnivåene refererer seg til 1973 da forbrukerundersøkelsen som beregningene baserer seg på ble gjennomført.

KAPITTEL 5

Utviklingen i disponibel realinntekt

INNLEDNING

Beregningsutvalget har utført beregninger over utviklingen i disponibel realinntekt — inntekter etter fradrag for skatt og korrigert for prisendringer — for noen utvalgte grupper av husholdninger:

— industriarbeidere
— industrifunksjonærer
— lønnstakere i statlig virksomhet
— trygdede med minstepensjon
— yrkesutøvere i jordbruket.

Utviklingen i disponibel realinntekt har vært klart svakere i 1979 enn året før for alle husholdninger som er med i beregningene. Trygdede med minstepensjoner har hatt en vekst i disponibel realinntekt også i 1979, mens de aller fleste andre grupper har hatt nedgang. Det har vært gunstigere utvikling for husholdninger med lavere enn med høyere inntekter og noe gunstigere utvikling for familier med barn enn for enslige. Lønnstakerne i statlig virksomhet har hatt en noe svakere utvikling i disponibel realinntekt enn lønnstakerne i industrien. Utviklingen for bøndene var noe gunstigere enn for lønnstakere.

Etter foreløpige tall i Økonomisk Utsyn for 1979 var lønnsstigningen for alle lønnstakere i gjennomsnitt i 1979 noe i overkant av lønnsstigningen for de lønnstakergrupper som er med i utvalgets beregninger over disponibel realinntekt. Dette vil i tilfelle innebære at en del grupper (se kap. 2) derfor har hatt en noe gunstigere utvikling i disponibel realinntekt enn de gruppene utvalget har sett på.

NÆRMERE OM FORUTSETNINGENE FOR BEREGNINGENE

De beregninger som er utført gjelder følgende inntektsgrupper:

a) Lønnstakere med inntekt i 1978 på 40 000 kroner, 50 000 kroner, 60 000 kroner, 70 000 kroner og 80 000 kroner, der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig årslønn for voksne industriarbeidere.

b) Lønnstakere med inntekt i 1978 på 80 000 kroner, 125 000 kroner og 150 000 kroner, der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig årslønn for funksjonærer i ledende stillinger.

c) Trygdede med minstepensjon.

d) Lønnstakere med inntekt i 1978 på 60 000 kroner, 70 000 kroner, 80 000 kroner og 135 000 kroner og med en inntektsutvikling fra 1973 som svarer til visse stillingsgrupper i statlig virksomhet.

e) Yrkesutøvere i jordbruket med inntekt i 1978 på 50 000 kroner, 65 000 kroner og 80 000 kroner, og med et inntektsforløp før skatt som er satt lik utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk etter såkalte normaliserte tall (normale avlinger) fra Budsjettnemnda for jordbruket i årene 1975 til 1979.

For andre enn trygdede er beregningene utført for enslige inntektstakere og for inntektstakere som forsørger ektefelle og henholdsvis 2 og 4 barn under 17 år.

Beregningene bygger på en rekke forenklede forutsetninger og må brukes med varsomhet. Tallene for den disponible realinntekten gir uttrykk for endringer i den reelle kjøpekraft inntektstakere har igjen etter at det er gjort fradrag for skatt og korrigert for prisendringer. Den nominelle disponible inntekten beregnes ved at en trekker inntektsskatter og trygdepremier fra nettoinntekten, samtidig som en for barnefamilier tar hensyn til forsørgerfradraget og barnetrygden. En kommer deretter fram til den disponible realinntekten ved å deflatere den nominelle disponible inntekten med den offisielle konsumprisindeksen.

Det er grunn til å understreke at endringene i disponibel realinntekt ikke uten videre gir noe fullstendig uttrykk for den faktiske utviklingen i befolkningens levekår eller levestandard, selv om dette er en viktig levekårskomponent. Som eksempel kan nevnes de offentlige ytelser, hvor en for lønnstakerne og jordbrukerne bare har tatt med barnetrygden. Også fellesforbruket som undervisning, helsestell, sosiale ytelser og velferdstiltak fra ar-

beidsgiver utover det som er med i lønnstallene er av meget stor betydning for levekårene. For 1976 og 1977 må en se tallene for den disponible realinntekten i sammenheng med nedsettelsen av arbeidstiden som fant sted fra 1. april 1976.

Beregningene omfatter som nevnt bare lønnstakergrupper med samme inntektsutvikling som i gjennomsnitt for voksne industriarbeidere, funksjonærer i industrien og visse lønnstakergrupper i statlig virksomhet. Lønnstakere som har hatt en annen utvikling i den nominelle inntekt før skatt enn de nevnte gruppene har selvsagt også hatt en annen utvikling i sin disponible realinntekt enn det våre beregninger viser. Som omtalt i innledningen har store lønnstakergrupper hatt en nominell inntektsutvikling som avviker til dels betydelig fra det en har hatt for industrien og de utvalgte gruppene i staten i 1979.

Gjennomsnittstallene for den nominelle inntektsutviklingen før skatt som er nyttet, dekker dessuten over store ulikheter innen de ulike gruppene. Den individuelle lønnsutvikling vil på forskjellige måter være påvirket av lønnsglidning og ulike tarifftillegg. Spesielt bør det understrekes at siden beregningene bygger på forutsetninger om at inntekter på ulike nivåer har hatt samme gjennomsnittlige utvikling kan de ikke brukes til å analysere virkninger av lavtlønnstillegg under tariffoppgjørene.

Forutsetningene om å knytte funksjonærlønninger i industrien til høyere inntekter må det også tas forbehold om. Selv om dette kan gi en grov illustrasjon, finner en høye og lave inntekter også innenfor funksjonærgruppene.

Det er brukt forenklede forutsetninger ved beregninger av skattene. En rekke individuelle forhold vil være av betydning for den enkelte inntektstaker. For det første har en forutsatt at det bare er en inntektstaker i husholdningen. Videre har en ved overgangen fra beregnet årslønn til den skattemessige inntektsfastsettelse bare tatt hensyn til minstefradraget og oppgjørsfradraget, i den grad det dreier seg om lønnsinntekt. Dette til tross for at skattene også vil være avhengig av en rekke andre faktorer som f.eks. regler om banksparing med skattefradrag, fradrag for reiseutgifter, spesielle regler for likning av ektefelle, fradragsretten for sykedelen av folketrygden til og med 1975, gjeldsrenter osv. Videre har en bare tatt hensyn til barnetrygden, selv om inntektstakerne også kan motta andre kontantstønader fra det offentlige.

I 1975 ble det foretatt omfattende endringer i boligbeskatningen, samtidig som fribeløpene ved skattlegging av renter og bankinnskott ble hevet. En har anslått virkningene av disse skattelettelsene til å utgjøre ½ prosent i gjennomsnitt av disponibel realinntekt for alle lønnstakere. Dette er innarbeidet i tallene for 1976. For 1977 har en beregningsmessig tatt hensyn til den gjennomsnittlige anslåtte virkningen av endringer i formuesbeskatningen og hevingen av beløpet for sparing med skattefradrag. Fra 1. juli 1977 ble det innført fradragsrett for fagforeningskontingent. Dette er innarbeidet i tallene for 1977 og 1978.

Virkningen av den nye sykelønnsordningen som ble innført fra 1. juli 1978 er innarbeidet i tallene for årene 1978 og 1979 for lønnstakere i privat virksomhet. Ordningen innebærer at alle lønnstakere er sikret full lønn under sykdom fra første fraværsdag. Den er beregnet å tilsvare en vekst i disponibel realinntekt på snaut ½ prosent i gjennomsnitt for alle lønnstakere for hvert av årene 1978 og 1979. Størst virkning har ordningen for grupper som før bare hadde folketrygdens sykepenger,. Denne gruppen var i hovedsak lavtlønnede. For lønnstakere som tidligere hadde full lønn under sykdom har ordningen ikke gitt noen øking i disponibel realinntekt. For lønnstakere som fra før hadde kompensasjon svarende til 90 prosent av nettolønnen bidro den nye ordningen til en viss øking i disponibel realinntekt.

Nominell disponibel inntekt er i beregningene som nevnt deflatert med den offisielle konsumprisindeksen. Fordi prisstigningen og forbruket veksler for de forskjellige varer kan virkningen av prisstigningen variere. Ut fra dette kunne det være ønskelig å ha forskjellige prisindekser for de forskjellige gruppene. Prisberegningene som er vist i kap. 4 tyder imidlertid på at en ikke gjør noen stor feil ved å anvende gjennomsnittsbetraktninger.

LØNNSTAKERE I INDUSTRIEN

Året 1979 gav for tredje året på rad en større øking i konsumprisene enn økingen i lønningene for industriarbeidere, slik at det ble nedgang i reallønnen. For 1979 ble reallønnsnedgangen 1,8 prosent eksklusive sjukelønnsordningen, mens nedgangen var mer beskjeden i de to foregående årene. Som vist i tabell 5 b fikk derfor lønnstakerne i industrien for andre år på rad en svak utvikling i sin disponible realinntekt med stagnasjon eller direkte nedgang for de fleste grupper.

I tabell 5 a er vist den nominelle lønnsutviklingen før skatt for lønnstakere i industrien som inngår i beregningene.

Tabell 5a. Utviklingen i nominell lønnsinntekt før skatt 1970—1979 for lønnstakere i industrien.

	Årslønn for voksne industriarbeidere (gj.sn. menn og kvinner N.A.F.'s statistikk)		Årslønn for funksjonærer i ledende stillinger (N.A.F.'s statistikk)	
	Indeks 1970 = 100	Årlig prosentvis endring	Indeks 1970 = 100	Årlig prosentvis endring
1971	111,9	11,9	108,8	8,8
1972	121,9	8,9	115,2	5,9
1973	134,8	10,6	127,0	10,2
1974	158,2	17,4	143,5	13,0
1975	189,7	19,9	163,4	13,9
1976	211,6	11,5	183,8	12,5
1977	230,5	8,9	202,2	10,0
1978	248,4	7,8	219,7	8,7
1979	255,9	3,0	225,2	2,5
1973—77		14,4		12,3
1977—79		5,4		5,5
1970—79		11,0		9,4

Som det går frem av tabell 5 b viser beregningene for lønnstakerne i industrien at alle de utvalgte grupper av husholdninger har hatt en særlig sterk vekst i sine disponible realinntekter i årene 1973 til 1977. De disponible realinntektene i denne perioden steg med 3—5,5 prosent i gjennomsnitt pr. år for lavere og midlere inntekter og med 1½—3 prosent i årlig gjennomsnitt for høyere inntekter. Med unntak av de aller høyeste inntektene, var stigningen for perioden under ett størst for enslige. Veksten var særlig sterk i de første årene etter 1973. Deretter har veksten gradvis avtatt for hvert år.

Utviklingen i disponibel realinntekt for årene 1977 til 1979 viser et klart brudd med de tidligere år. I 1978 og 1979 ble det gjennomgående direkte nedgang eller bare en beskjeden øking i disponibel realinntekt. Utviklingen var noe ugunstigere i 1979 enn i 1978. For de fleste barnefamilier med lavere og midlere inntekter var det fortsatt stigning i 1978 fra ½—2 prosent. I 1979 ble det nedgang for nær alle grupper. Bare barnefamiliene på de aller laveste inntektstrinn opprettholdt noenlunde sin realinntekt fra 1978 til 1979. For første gang etter 1973 ble det nedgang også for de fleste grupper av familier på midlere inntektsnivå. For alle familier med høyere inntekter ble det klar nedgang i disponibel realinntekt i 1979. Det samme gjaldt enslige inntektstakere på alle inntektsnivåer.

Ved inngangen til 1980-årene ligger de disponible realinntektene for husholdninger med inntektsutvikling som for industriarbeidere mellom 20 og 25 prosent høyere enn i 1970. Utviklingen i perioden under ett har i grove trekk vært den samme for alle familietyper og inntektstrinn. For funksjonærene i de høyere inntektsgruppene har veksten vært mer beskjeden, og for de aller høyeste trinnene har det vært nedgang.

Den svakere utviklingen for funksjonærene skyldes vesentlig den sterke nedgangen i de to siste årene. På grunn av at alderstillegg og aldersopprykk spiller så stor rolle for funksjonærgruppene på disse høye inntektstrinnene, vil den enkelte inntektstaker nok ha hatt en gunstigere utvikling enn det våre beregninger viser. Særlig over en så lang periode vil derfor en slik sammenlikning mellom industriarbeidere og industrifunksjonærer halte.

Tabell 5b. Endring i disponibel realinntekt 1970—79 for lønnstakere i industrien. Årlig prosentvis endring.

Inntekt 1978	1970—1979	1973—1977	1977—1979	1975—1979	1975—1976[1])	1976—1977[2])	1977—1978[3])	1978—1979[4])
Med lønnsutvikling som for industriarbeidere:								
40 000 kroner								
Enslige	2,6	5,4	-1,8	0,4	3,3	2,1	-1,3	-2,3
Ektepar med 2 barn	2,6	4,5	0,6	1,5	2,1	2,8	1,1	0,1
Ektepar med 4 barn	2,1	3,6	1,6	2,1	3,1	2,2	2,1	1,1
50 000 kroner								
Enslige	2,2	5,3	-2,0	0,4	3,6	2,1	-1,5	-2,5
Ektepar med 2 barn	2,5	4,5	0,1	1,5	3,3	2,6	0,6	-0,4
Ektepar med 4 barn	2,1	3,8	1,1	2,0	3,9	2,2	1,5	0,6
60 000 kroner								
Enslige	2,1	5,3	-2,0	0,3	3,5	2,1	-1,6	-2,5
Ektepar med 2 barn	2,3	4,7	-0,3	1,4	3,3	2,7	0,3	-0,8
Ektepar med 4 barn	1,9	4,0	0,6	1,8	3,9	2,3	1,1	0,1
70 000 kroner								
Enslige	2,0	5,4	-2,3	0,2	3,6	2,0	-1,7	-2,8
Ektepar med 2 barn	2,2	4,9	-0,7	1,2	3,5	2,7	-0,1	-1,2
Ektepar med 4 barn	1,9	4,2	0,2	1,6	4,0	2,2	0,8	-0,4
80 000 kroner								
Enslige	1,9	5,2	-2,4	0,1	3,6	1,7	-1,8	-3,0
Ektepar med 2 barn	2,2	5,0	-0,8	1,1	3,5	2,6	0,2	-1,4
Ektepar med 4 barn	1,9	4,3	—	1,5	4,0	2,2	0,5	-0,6
Med lønnsutvikling som for ledende funksjonærer:								
80 000 kroner								
Enslige	0,7	3,8	-2,4	0,4	4,1	2,6	-1,4	-3,4
Ektepar med 2 barn	1,0	3,6	-0,8	1,5	4,3	3,3	0,3	-1,8
Ektepar med 4 barn	0,9	3,1	0,1	1,9	4,6	2,9	1,1	-0,9
100 000 kroner								
Enslige	0,2	3,2	-2,8	0,1	4,0	1,9	-1,8	-3,7
Ektepar med 2 barn	0,7	3,5	-1,3	1,1	4,2	2,9	-0,3	-2,3
Ektepar med 4 barn	0,7	3,1	-0,5	1,5	4,5	2,6	0,4	-1,4
125 000 kroner								
Enslige	-0,5	2,3	-3,2	-0,4	3,5	1,5	-2,3	-4,0
Ektepar med 2 barn	0,2	2,7	-1,8	0,6	3,7	2,2	-0,8	-2,7
Ektepar med 4 barn	0,1	2,4	-1,2	0,9	4,2	1,8	-0,2	-2,1
150 000 kroner								
Enslige	-1,1	1,7	-3,4	-0,5	3,3	1,5	-2,6	-4,2
Ektepar med 2 barn	-0,5	2,0	-2,1	0,2	3,3	1,8	-1,2	-3,0
Ektepar med 4 barn	-0,5	1,8	-1,5	0,6	3,7	1,6	-0,6	-2,3

[1]) Medregnet virkningen av lettelsen i skatteleggingen av boliger og bankinnskott.
[2]) Medregnet virkningen av fradragsrett for fagforeningskontingent og heving av beløpet for sparing med skattefradrag.
[3]) Virkning av heving av barnefradraget for 1977 som ble vedtatt i 1978, men som først ble utbetalt høsten 1978, er regnet med i disponibel inntekt for 1978. Virkning av sykelønnsordningen med en øking i disponibel inntekt med gjennomsnittlig ½ pst. er innarbeidet i tabellen. Fradragsretten for fagforeningskontingent får virkning for endring i disponibel inntekt også for 1978.
[4]) Virkninger av sykelønnsordningen er innarbeidet med ½ pst. for alle inntektsgrupper som i foregående år.

TRYGDEDE MED MINSTEPENSJON

1. januar 1979 var grunnbeløpet for pensjonistene 15 200 kroner. Særtilleggssatsene er 40 pst. for enslige og 39 pst. for ektefeller. Minstepensjonen i 1979 ble 21 780 kroner for enslige og 35 406 kroner for ektepar.

Den nominelle veksten i minstepensjonene ble omlag 7½—8 pst. i 1979, sammenlignet med en stigning på 14—15½ pst. i gjennomsnitt for årene 1973—1978 som vist i tabell 5c. Trygdede med minstepensjon fikk således også i 1979 en klar økning i sin disponible realinntekt, mens de fleste grupper av lønnstakere som alt nevnt hadde nedgang eller uendret disponibel realinntekt. Som vist i tabell 5d ble realøkingen i minstepensjonene 2½—3 pst. i 1979. Dette er godt og vel en halvering av stigningstakten fra de tre foregående årene.

Trygdede med bare minstepensjon hadde en langt svakere stigning i disponibel realinntekt fra 1973 til 1975 enn lønnstakerne. For hvert av de fire siste årene 1975—1979 har veksten som vi har sett vært atskillig sterkere for minstepensjonistene enn for andre grupper. For hele perioden 1970—79 har veksten i disponibel realinntekt for pensjonistene vært mer enn dobbelt så høy som for husholdninger med inntektsutvikling som for industriarbeidere.

Tabell 5c. Den nominelle utviklingen i trygdedes minstepensjon 1970—79.

	Minstepensjon for enslige		Minstepensjon for ektepar	
	Indeks 1970 = 100	Årlig prosentvis endring	Indeks 1970 = 100	Årlig prosentvis endring
1971	114,0	14,0	115,7	15,7
1972	123,7	8,5	125,5	8,5
1973	133,7	8,1	135,5	8,0
1974	149,2	11,6	151,2	11,6
1975	170,4	14,2	172,9	14,4
1976	196,7	15,4	202,3	17,0
1977	227,5	15,7	236,7	17,0
1978	259,8	14,2	273,7	15,6
1979	278,9	7,4	295,8	8,1
1973—77		14,2		15,0
1977—79		10,7		11,8
1970—79		12,1		12,8

Fordi utgiftsforholdene varierer sterkt vil de økonomiske forholdene for pensjonister med bare minstepensjon vise store vekslinger.

Tabell 5d. Endring i disponibel realinntekt 1970—1979 for trygdede. Årlig prosentvis endring.

	1970—1979	1970—1973	1973—1977	1977—1979	1975—1976	1976—1977	1977—1978	1978—1979
Trygdede med bare minstepensjon:								
Enslig med inntekt:								
20 288 kr. i 1978:	3,7	3,0	4,0	4,0	5,8	6,0	5,6	2,4
Ektepar med inntekt:								
32 760 kr. i 1978	4,3	3,4	4,7	5,0	7,3	7,3	7,0	3,1

LØNNSTAKERE I STATLIG VIRKSOMHET

Den nominelle lønnsutviklingen for tre utvalgte grupper av lønnstakere i statlig virksomhet er vist i tabell 5e. Disse gruppene fikk i likhet med lønnstakerne i industrien også nedgang i reallønnen (før fradrag av skatt) i 1979, på 2½—3¼ pst. Dette er noe større nedgang enn for industriarbeiderne.

I tabell 5f er vist utviklingen i disponibel realinntekt for de tre gruppene.

Beregningene bygger på samme virkninger av skatter og på samme prisutvikling som beregningene for lønnstakerne i industrien.

Tabell 5e. Utviklingen i nominell inntekt før skatt for utvalgte grupper i statlig virksomhet

	Kontorass./ kontorfullmektig		Fagarbeider i Televerket og NSB		Eksp.sjef/underdir./ byråsjef	
	Indeks 1973 = 100	Årlig prosent-endring	Indeks 1973 = 100	Årlig prosent-endring	Indeks 1973 = 100	Årlig prosent-endring
1973	100,0		100,0		100,0	
1974	112,6	12,6	111,2	11,2	110,4	10,4
1975	132,6	17,8	130,3	17,2	130,2	17,9
1976	148,5	12,0	144,9	11,2	141,6	8,8
1977	161,6	8,8	157,5	8,8	150,4	6,2
1978	175,2	8,4	171,3	8,8	159,7	6,2
1979	179,2	2,3	174,6[1])	1,9[1])	162,1	1,5
1973–77		12,7		12,0		10,7
1977–79		5,3		5,3		3,8
1973–79		10,2		9,7		8,4
Gjennomsnittlig årslønn i 1979 i kroner	59 183		69 590		134 772	
Antall lønnstakere i 1979	13 157		4 188		675	

[1]) Endringer i sammensetningen har trukket økingen i gjennomsnittet ned. Stigningen i regulativlønn for denne gruppen har vært omlag 2,7 pst. fra 1978 til 1979.

Utviklingen i nominell lønnsinntekt i tabell 5e bygger på tall for gjennomsnittlig lønnsnivå for hver av gruppene på tellingstidspunktene for lønnsstatistikken i staten, dvs. 1. oktober hvert år. Ut fra dette er gruppenes lønn i kalenderåret anslått.

Denne framgangsmåten innebærer at nivå og endringer i de gjennomsnittlige lønnstallene vil bli påvirket av endringer i sammensetningen av gruppene. Dersom andelen av lavere lønte stillinger øker fra ett år til et annet, vil anslaget for lønnsstigningen bli trukket nedover, mens en øking i antall høyere lønte stillinger vil trekke det oppover. Når det gjelder utviklingen i 1979 er særlig tallene for gruppen fagarbeidere påvirket av endringer i sammensetningen. Det har vært stor tilgang av arbeidstakere på de lavere lønnstrinn innen gruppa, samtidig som det har vært en viss avgang av høglønte. Dersom en la til grunn samme regulativlønn pr. arbeidstaker i 1979 som etter oppgjøret pr. 1. mai 1978, ville stigningen fra 1978 til 1979 vært 2,7 prosent mot det registrerte tallet på 1,9 prosent. For de øvrige gruppene har forskyvninger i sammensetningen gitt mindre utslag.

I tallene for disponibel realinntekt for lønnstakere i industrien i 1978 foran er tatt med virkningen av sykelønnsordningen. Denne er beregnet å svare til en vekst i disponibel realinntekt på knapt ½ pst. i gjennomsnitt for alle lønnstakere i privat virksomhet. Da alle offentlig ansatte fra før hadde full lønn under sykdom har en for disse ikke regnet med noen virkning på utviklingen i disponibel realinntekt av sykelønnsordningen. Men som nevnt foran vil det også innenfor den private sektor være grupper som på forhånd hadde full lønn under sykdom. For disse vil sykelønnsordningen derfor ikke ha påvirket utviklingen i disponibel realinntekt.

Tabell 5f. Utviklingen i disponibel realinntekt for grupper i statlig virksomhet. Gjennomsnittlig årlig vekst

	1973–77	1977–79	1975–76	1976–77	1977–78	1978–79
Inntekt 60 000 kroner i 1978. Inntektsutv. som kontorass./kontorfullmektig:						
Enslig	4,2	– 2,6	3,9	2,0	– 1,6	– 3,6
Ektepar med 2 barn	3,7	– 0,8	3,6	2,6	0,3	– 1,8
Ektepar med 4 barn	3,1	0,1	4,2	2,2	1,1	– 0,9
Inntekt 70 000 kroner i 1978. Inntektsutv. som fagarbeider i Televerket og NSB:						
Enslig	3,7	– 2,8	3,4	1,8	– 1,6	– 4,0[1])
Ektepar med 2 barn	3,4	– 1,2	3,3	2,5	0,1	– 2,4[1])
Ektepar med 4 barn	2,9	– 0,3	3,8	2,1	0,9	– 1,4[1])
Inntekt 135 000 kroner i 1978. Inntektsutv. som eksp.sjef/underdir./byråsjef:						
Enslig	0,9	– 4,6	1,2	– 0,4	– 4,1	– 5,1
Ektepar med 2 barn	1,4	– 3,4	1,8	—	– 2,8	– 3,9
Ektepar med 4 barn	1,2	÷ 2,6	2,2	—	– 2,1	– 3,1

[1]) Tallene er påvirket av endringer i sammensetningen, jfr. note til tabell 5e. Dersom vi hadde lagt til grunn økningen i regulativlønnen, ville nedgangen i disponibel realinntekt blitt noe mindre.

Alle de utvalgte husholdningsgrupper i staten hadde nedgang i sin disponible realinntekt i 1979, fra 1—5 pst. Nedgangen var særlig sterk for enslige og for de høyeste inntektstrinn (se tabell 5f). Som for industrien var utviklingen i disponibel realinntekt i staten i 1979 klart svakere enn året før. Utviklingen for lønnstakere i statlig virksomhet på alle inntektstrinn og for alle husholdningsgrupper var også klart svakere siste år enn for lønnstakere i industrien. Forskjellen for de aller fleste grupper sammenlignet med industrien var på omlag 1 pst. Også for de utvalgte grupper i statlig virksomhet har stigningstakten avtatt år for år etter 1975, med særlig svak utvikling i de to siste årene. For perioden 1973—77 var utviklingen i disponibel realinntekt for gruppene i staten svakere enn for industrien for alle familiegrupper og inntektstrinn.

JORDBRUKET

Beregningsutvalget har beregnet utviklingen i disponibel realinntekt for jordbruket fra 1975 til 1979. En har regnet tall for enslige og husholdninger med to og fire barn og med skattbare nettoinntekter i 1978 på 50 000 kroner, 65 000 kroner og 80 000 kroner. Det er regnet med en formue på om lag 115 000 kroner i 1978. Formuen er antatt å ha økt i takt med konsumprisindeksen.

Det foreligger som nevnt i kapittel 3 flere tallsett med forskjellig utvikling i jordbruksinntektene. En har valgt å beregne utviklingen i disponibel realinntekt på grunnlag av inntekt pr. årsverk i gjennomsnitt i følge normaliserte tall fra Budsjettnemnda for jordbruket.

Tabell 5g. Den nominelle inntektsutviklingen i jordbruket 1975—79

	Gjennomsnittsinntekt pr. årsverk ifølge Budsjettnemnda for jordbruket[1])	
	Indeks 1975 = 100	Årlig prosentvis endring
1975	100	
1976	142,4	42,2
1977	172,6	21,2
1978	189,2	9,0
1979	202,2	8,0

[1]) Vederlag til arbeid og egenkapital.

Tabell 5h. Endring i disponibel realinntekt i jordbruket. Prosentvis endring

	1975–76[1])	1976–77[2])	1977–78[3])	1978–79	Total vekst 1975–79	Gj.snittlig årlig vekst 1975–79
Inntekt i 1978 50 000 kroner						
Enslig	41,0	11,9	– 1,1	0,8	57,3	12,0
Ektepar med 2 barn	35,7	12,2	1,1	2,5	57,8	12,1
Ektepar med 4 barn	30,3	10,0	1,9	2,9	50,3	10,7
Inntekt i 1978 65 000 kroner						
Enslig	40,5	11,5	– 1,5	0,3	54,8	11,5
Ektepar med 2 barn	36,3	11,8	0,4	1,9	55,9	11,7
Ektepar med 4 barn	31,6	10,0	1,2	2,3	49,9	10,6
Inntekt i 1978 80 000 kroner						
Enslig	39,9	10,7	– 2,2	– 0,8	50,3	10,7
Ektepar med 2 barn	36,6	11,6	– 0,1	1,3	54,3	11,4
Ektepar med 4 barn	32,4	10,1	0,6	1,8	49,3	10,5

[1]) Ved beregning av skatt i 1975 har en tatt hensyn til fradragsretten for den delen av folketrygdens medlemsavgift som oversteg avgift etter lønnstakersatsen. Videre er tatt med virkningen av lettelsene i skattleggingen av bankinnskott.
[2]) Medregnet virkningen av heving av beløpet for sparing med skattefradrag.
[3]) Virkning av heving av barnefradraget i skatt kr. 300 for 1977 som ble vedtatt i 1978 og som først ble utbetalt høsten 1978, er regnet med i disponibel inntekt for 1978.

Fra 1975 til 1979 økte disponibel realinntekt for de ulike inntektsnivåer og familietyper med mellom 49—58 pst. pr. årsverk. Både for 1978 og særlig for 1979 var veksten i disponibel realinntekt for jordbrukerne sterkere enn veksten for lønnstakerne. Det var en beskjeden stigning for barnefamiliene, mens det stort sett var en liten nedgang for enslige.

KAPITTEL 6

Utviklingen i Norges konkurranseevne

1. LØNNSSTATISTIKK

I tabell 6 a er det for utvalgte land gitt en oversikt over utviklingen i gjennomsnittlige timefortjenester (eksklusive betaling for helge- og feriedager) for voksne industriarbeidere fra 1970 til 1978. Dessuten er de lønnsdata som foreligger over utviklingen fra 1. halvår 1978 til 1. halvår 1979 tatt med. Den årlige gjennomsnittlige stigning i tidsrommet 1970 til 1978 er oppgitt både i de respektive lands valuta og omregnet til norsk valuta. Dessuten er stigningen beregnet årlig fra 1976 til 1978 og fra 1. halvår 1978 til 1. halvår 1979 i de respektive lands valuta.

Som det fremgår av tabellen, steg timefortjenesten for voksne industriarbeidere i Norge med 166,6 prosent mellom 1970 og 1978. Den sterkeste stigning i dette tidsrommet målt i de respektive lands valuta fant sted i Storbritannia med 212,1 prosent og den svakeste i USA med 84,2 prosent. Veksten i timefortjenestene som i de fleste land viste en stigende tendens frem til 1975, viste senere en avtagende tendens frem til 1978. Den sterkeste stigning i timefortjenesten fra 1976 til 1977 målt i egen valuta for de land som er med i tabellen, fant sted i Frankrike med 14,1 prosent og den svakeste i Sveits med 2,3 prosent. Fra 1977 til 1978 fant den sterkeste stigning i timefortjenesten sted i Storbritannia med 15,1 prosent, mens stigningen i Norge utgjorde 8,0 prosent og den svakeste stigning fortsatt fant sted i Sveits med 3,0 prosent. Fra 1. halvår 1978 til 1. halvår 1979 er det igjen en stigende tendens i lønnsutviklingen i de fleste land. Den sterkeste stigningen i dette tidsrommet fant sted i Storbritannia med 17,3 prosent og i Frankrike med 13,1 prosent, mens den svakeste stigningen fant sted i Sveits med 2,3 prosent, Nederland med 4,1 prosent og Norge med 4,4 prosent.

Tabell 6a. Stigning i timefortjenesten for voksne industriarbeidere. Prosent

	Stigning 1970–78 Omregnet til norske kroner			I vedkommende lands valuta				
				Stigning 1970–78				
	1970–78 Totalt	1974–77 Gj.snitt pr. år	1977–78	Totalt	Gj.snitt pr. år	1976–77	1977–78	1. halvår 1978– 1. halvår 1979
Norge	166,6	15,8	8,0	166,6	13,0	10,8	8,0	4,4
Danmark	184,3	12,1	17,9	183,7	13,9	9,9	9,5	10,1
Sverige	96,3	11,1	5,6	131,6	11,1	7,5	7,4	7,9
Finland	131,5	11,3	3,9	209,5	15,2	8,9	7,5	11,5
Belgia	237,2	15,2	19,0	190,5	14,3	12,8	6,2	5,5
Frankrike	166,4	13,0	20,6	195,0	14,5	14,1	12,0	13,1
Nederland	226,8	13,0	20,0	165,5	13,0	7,8	7,2	4,1
Storbritannia	83,9	3,6	24,5	212,1	15,3	8,3	15,1	17,3
Sveits	229,6	10,4	20,0	84,9	8,0	2,3	3,0	2,3
Vest-Tyskland	162,7	10,2	19,8	96,3	8,8	7,7	5,1	6,0
Sambandsstatene	34,4	4,3	14,8	84,2	7,9	8,8	8,6	8,8

Kilde: S.A.F. Wages and total labour costs for workers. OECD: Main economic indicators, etc.

2. DIREKTE OG TOTALE LØNNSKOSTNADER

Lønnsstatistikk over timefortjenester gir ikke en fullstendig beskrivelse av utviklingen i lønnskostnadene. Det skyldes at stigningstakten i de indirekte lønnskostnadene som f.eks. arbeidsgiveravgiftene til trygdene og andre sosiale utgifter ikke er den samme som for den direkte lønn for arbeidet tid. Det er heller ikke tilstrekkelig å bruke den direkte lønn for arbeidet tid som sammenligningsgrunnlag for lønnskostnadene fra land til land. Det skyldes at de indirekte lønnskostnadene viser store variasjoner fra land til land.

Tabell 6 b gir en oversikt over de totale lønnskostnader for voksne industriarbeidere fordelt på gjennomsnittlige timefortjenester (eksklusive betaling for helge- og feriedager) omregnet til norsk valuta og medregnet indirekte personalkostnader. De indirekte personalkostnadene omfatter betaling for helge- og feriedager, lønn under sykdom og velferdspermisjoner, arbeidsgiveravgiftene til trygdene og andre sosiale kostnader som knytter seg til bruken av arbeidskraft i overensstemmelse med ILO's standard for klassifisering av indirekte lønnskostnader. Til slutt i tabellen er det gitt en oversikt over en relativ gruppering av de enkelte lands totale lønnskostnader hvor nivået i Norge er brukt som basis.

Når de totale lønnskostnadene pr. timeverk brukes som basis (Norge = 100) lå de i Belgia på 105, i Sverige på 104 og i Nederland og Vest-Tyskland på 103. I de øvrige land som er med i tabellen, lå lønnskostnadene pr. timeverk lavere enn i Norge. I Danmark lå lønnskostnadene på 99, i Sambandsstatene på 87 og i Storbritannia bare på 46 prosent av nivået i Norge.

I tabell 6 c er det gitt en oversikt over utviklingen i de totale lønnskostnader pr. timeverk i tidsrommet 1966 til 1978 for voksne industriarbeidere hvor nivået i Norge er brukt som basis. Tabellen viser at det i dette tids-

Tabell 6b. Direkte totale lønnskostnader for voksne industriarbeidere i 1978

	Gj.snitts timefortjeneste for voksne menn og kvinner i n.kr.[1])	Indirekte personalkostnader i % av lønn for arbeidet tid	Totale lønnskostnader pr. time i n.kr.	Gj.sn. total lønn pr. arbeidet time for voksne arbeidere
	kr.	%	kr.	Norge = 100
Belgia	30,87	73	53,50	105
Sverige	32,82	61	53,00	104
Nederland	30,00	74	52,40	103
Vest-Tyskland	30,95	69	52,40	103
Norge	35,30	44	50,83	100
Danmark	41,46	21	50,10	99
Sveits	35,83	28	45,86	90
U.S.A.	32,48	36	44,30	87
Frankrike	20,17	79	36,10	71
Finland	20,13	56	31,40	62
Storbritannia	18,31	27	23,30	46

[1]) Eksklusive feriepenger og betaling for hellig- og høytidsdager.
Kilde: S.A.F. Wages and total labour costs for workers.

Tabell 6c. Totale lønnskostnader for voksne industriarbeidere 1966—1977
Relative tall. Norge = 100

	1966	1976	1977	1978
Sverige	128	110	104	104
Norge	100	100	100	100
Danmark	103	94	92	99
Sambandsstatene	199	92	87	87
Belgia	85	89	95	105
Nederland	78	88	96	103
Vest-Tyskland	98	86	93	103
Sveits	88	71	73	90
Finland	83	68	64	62
Frankrike	80	61	64	71
Italia	77	64	68	—
Japan	26	51	64	—
Storbritannia	81	44	41	46

Omregnet til norske kroner etter valutakurser i vedkommende år.

rommet har funnet sted betydelige forskyvninger i lønnskostnadene pr. timeverk landene imellom. Som det fremgår av tabellen har det vært stor utjevning i lønnskostnadene mellom Norge på den ene side og Sverige og Sambandsstatene på den annen side. Mens lønnskostnadene pr. timeverk i Sambandsstatene lå dobbelt så høyt som i Norge i 1966, lå de tilsvarende kostnader 13 prosent lavere enn i Norge i 1977. I Sverige lå lønnskostnadene pr. timeverk 28 prosent høyere enn i Norge i midten av 1960-årene, mens de idag ligger ca. 4 prosent høyere. På den annen side lå lønnskostnadene i Belgia og Nederland i 1966 henholdsvis 15 og 22 prosent lavere enn i Norge, mens de i 1978 lå henholdsvis 5 og 3 prosent høyere enn i Norge.

3. LØNNSKOSTNADER PR. PRODUSERT ENHET

De samlede lønnskostnader (medregnet sosiale utgifter) utgjør en vesentlig del av kostnadene for de fleste varer og tjenester som fremstilles i konkurranse med utlandet. For utviklingen i konkurranseevnen vil derfor lønnsutviklingen, sammen med endringer i arbeidskraftproduktiviteten og kroneverdien, få avgjørende betydning. Som et felles mål for dette brukes ofte lønnskostnadene pr. produsert enhet i industrien. En sammenligning av utviklingen i lønnskostnadene i industrien i Norge og andre land, korrigert for valutakursendringer, viser at det fant sted en klar svekkelse av vår industris konkurranseevne i årene fra 1970 til 1977. I løpet av de to siste årene har det skjedd en delvis gjenvinning av vår konkurranseevne.

Hverken forverringen i konkurranseevnen før 1977 eller bedringen i de to siste år lar seg måle nøyaktig. Forskjellige beregningsmåter gir forskjellig svar. En grunn til dette er at beregningene må bygge på statistikk over produksjons-, lønns- og sysselsettingsutvikling i industrien såvel i Norge som i de land vi skal sammenlikne oss med; slik statistikk kan inneholde feil og kan bli revidert fra tid til annen. Videre vil en tallserie for de relative lønnskostnader i Norge sammenliknet med andre land bli påvirket av hvilke land sammenlikningen skjer med og av hvilke vekter de enkelte land tillegges. Det er derfor knyttet usikkerhet til de indeksserier som beregnes og publiseres, som oftest av internasjonale organisasjoner. Erfaringen viser at de kan avvike betydelig fra hverandre, i blant så mye som 5 prosent. De forskjellige beregninger gir imidlertid som oftest det samme totalbilde av utviklingen.

Reviderte tall som nå foreligger, gir et litt annet bilde av utviklingen i lønnskostnadene i Norge sammenliknet med andre land enn Beregningsutvalget regnet med i november i fjor: De nye tall viser en sterkere relativ kostnadsstigning i Norge i årene før 1977 enn tidligere antatt, dvs. at svekkelsen av konkurranseevnen i årene før 1977 nå ser ut til å ha vært noe sterkere enn tidligere regnet med. Med støtte i tall fra Nasjonalbudsjettet 1980 og tall fra OECD antok Beregningsutvalget i november at om lag halvparten av tapet i konkurranseevnen fra 1970 til 1977 var gjenvunnet sommeren 1979. Beregningsutvalget pekte på at bedringen i vår kostnadsposisjon ganske sikkert hadde fortsatt i 2. halvår: «Beregningsutvalget antar derfor at lønnskostnadene pr. produsert enhet ved inngangen til 1980 er i størrelsesordenen vel 10 prosent høyere enn i våre konkurrentland sammenliknet med 1970.» Det ble tilføyd at anslaget selvsagt var usikkert.

De tall vi har i dag, gir et indekstall for relative lønnskostnader pr. produsert enhet på ca. 118 (1970 = 100) som gjennomsnitt for 1979, se tabell 6 d. Dette tallet ligger 5 prosentenheter høyere enn det tilsvarende tallet som ble brukt i vår forrige rapport og som hadde Nasjonalbudsjettet 1980 som kilde. Det er fortsatt grunn til å regne med at det relative kostnadsnivå lå lavere ved utgangen av 1979 enn gjennomsnittstallet for 1979 angir. Etter Beregningsutvalgets mening kan lønnskostnadene pr. produsert enhet i industrien ved årsskiftet ha vært i underkant av 15 pro-

sent høyere enn i våre konkurrentland sammenliknet med 1970. Men utvalget understreker på nytt at dette anslaget er usikkert i begge retninger, og også at valget av 1970 som sammenlikningsår er vilkårlig.

Økningen i relative kostnader pr. produsert enhet i industrien i 1970-årene skyldes dels stigning i kronens internasjonale verdi, dels produktivitetsvekst i norsk industri og dels at lønnsnivået i Norge har steget sterkere enn i andre land. Det er beregnet at av den samlede økning i det relative kostnadsnivå på 18 prosent fra 1970 til 1979 skyldtes godt og vel en tredjedel endringer i valutakursene, rundt en tredjedel produktivitetsutviklingen og noe under en tredjedel lønnsutviklingen.

Det må understrekes at slike lønnskostnadstall ikke kan gi noe fullstendig bilde av utviklingen i et lands relative produksjonskostnader. En svakhet ved tallene er at kapitalkostnadene faller utenfor. Dessuten vil forholdet mellom de absolutte kostnadsnivåene i utgangssituasjonen være av betydning når vi skal trekke slutninger om hva utviklingen innebærer for vår konkurransesituasjon. Det må følgelig ikke legges for stor vekt på nivået i forhold til et gitt basisår. Tallene er først og fremst egnet til å gi uttrykk for endringer i konkurranseposisjonene. De gir derimot ikke noe direkte svar på om konkurranseevnen er god eller dårlig. Tall for utviklingen i lønnskostnader er trolig best egnet til å gi uttrykk for endringene i konkurranseforholdene for de mest arbeidsintensive industribransjene. Det er ellers grunn til å understreke at dersom det skjer store relative endringer i en rekke andre kostnader kan dette gi store utslag i industriens konkurranseevne. Således har trolig de norske industribransjer som får sitt energibehov dekket av vannkraft, hvor prisøkningen på elektrisitet har vært beskjeden, fått en betydelig forbedring av konkurranseevnen som følge av den sterke prisøkningen på råolje og råoljeprodukter i 1979.

Tabell 6d. Lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien i Norge og konkurrerende land i norske kroner. Indekstall. (1970 = 100) og prosentvise årlige endringer

	1970	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
1. Lønnskostnader pr. produsert enhet i norsk industri (Nasjonalregnskapet)	100	124,3	140,6	172,0	192,3	215,6	233,0	ca. 231[1])
2. Lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien hos våre viktigste konkurrerende land målt i kroner (IMF)	100	115,9	127,2	143,4	149,4	159,8	182,5	195,3
3. Relative lønnskostnader pr. produsert enhet i norsk industri (1:2)	100	107,2	110,5	119,9	128,7	134,9	127,7	118,3[2])
4. Do, prosentvis endring fra fra året før		4,9	3,1	8,5	7,3	4,8	– 5,3	(– 7,4)

[1]) Revidert tall. Nasjonalregnskapstall offentliggjort i Økonomisk utsyn 1979 viser 234,5, men Beregningsutvalget antar med støtte i senere tilkommet statistikk at tallet bør revidere noe ned. Dette påvirker også tallene for 1979 på linjene 3 og 4.
[2]) Se fotnote 1.

4. KURSUTVIKLINGEN FOR NORSKE KRONER

Mens det var omfattende uro på de internasjonale valutamarkedene i de to foregående årene, var det som helhet en klart roligere utvikling i 1979. Kursene for flere valutaer viste en del bevegelser i løpet av året, men nettoutslagene for året under ett var likevel små for de fleste valutaslag. Valutaforholdene i siste del av fjoråret var påvirket av en gradvis og kraftig heving av rentenivået i Europa og USA. Dette skjedde dels som ledd i en allmenn tilstramming av den økonomiske politikken, dels av omsyn til betalingsbalansene. Utviklingen siste året synes ellers å ha vært preget av tiltakende inngrep i valutamarkedene fra sentralbankene. Utvidet valutapolitisk samarbeid mellom USA, Japan, Vest-Tyskland og Sveits har trolig også virket inn. Selv om valutaforholdene fremdeles er ganske rolige, innebærer den kraftige stigningen i oljeprisene siste året økt usikkerhet.

I annet halvår i fjor oppstod det ny uro omkring dollarens stilling, og dette forplantet seg til flere av de øvrige valutaene. Dollarkursen endte likevel i slutten av året på om

lag samme verdi som ved inngangen i forhold til andre valutaer i gjennomsnitt. Kursen på pund sterling viste til dels store bevegelser gjennom fjoråret, men nettoendringene i pundets internasjonale verdi for året under ett ble små. Omkring midten av oktober opphevet de britiske myndigheter all valutakontroll. Den umiddelbare følge ble en svekkelse av pundet. Etter en renteheving i Storbritannia i midten av november styrket pundet igjen stillingen. Innen det europeiske valutasystemet (EMS)[1]) ble det i de siste månedene av 1979 foretatt to kursendringer. Den 24. september ble tyske mark skrevet opp med 5 prosent i forhold til danske kroner og med 2 prosent i forhold til de øvrige EMS-valutaer. Den 30. november ble danske kroner skrevet ned med 5 prosent i forhold til de øvrige EMS-valutaer. Den internasjonale verdien av japanske yen, som i flere år har steget uvanlig sterkt, viste et kraftig fall i løpet av 1979, trass i betydelige japanske inngrep i valutamarkedet.

1) Omfatter tyske mark, danske kroner, franske franc, italienske lire, belgiske franc, luxemburgske franc, hollandske gylden og irske pund.

Utviklingen i kroneverdien.

Forholdene omkring norske kroner har vært rolige siden Norge gikk over fra medlemsskap i det såkalte «slangesamarbeidet» til det såkalte «valutakurvsystem» i desember 1978. Denne overgangen synes å ha gjort at kronen i mindre grad enn tidligere trekkes med ved internasjonal valutauro.

Et samlebilde av utviklingen i kronas internasjonale verdi — den såkalte effektive kurs — i årene 1976—1980 er vist i figur 6.1. Tallene er fremkommet ved at en har veid sammen kronekursen i forhold til 20 enkeltvalutaer for våre viktigste konkurrenter. I figuren betyr stigende kurve øking i kronas internasjonale verdi, og fallende kurve nedgang i kronas verdi.

Figur 6.1. Totalbilde av kursutviklingen for norske kroner. (Veid effektiv kurs[1])).

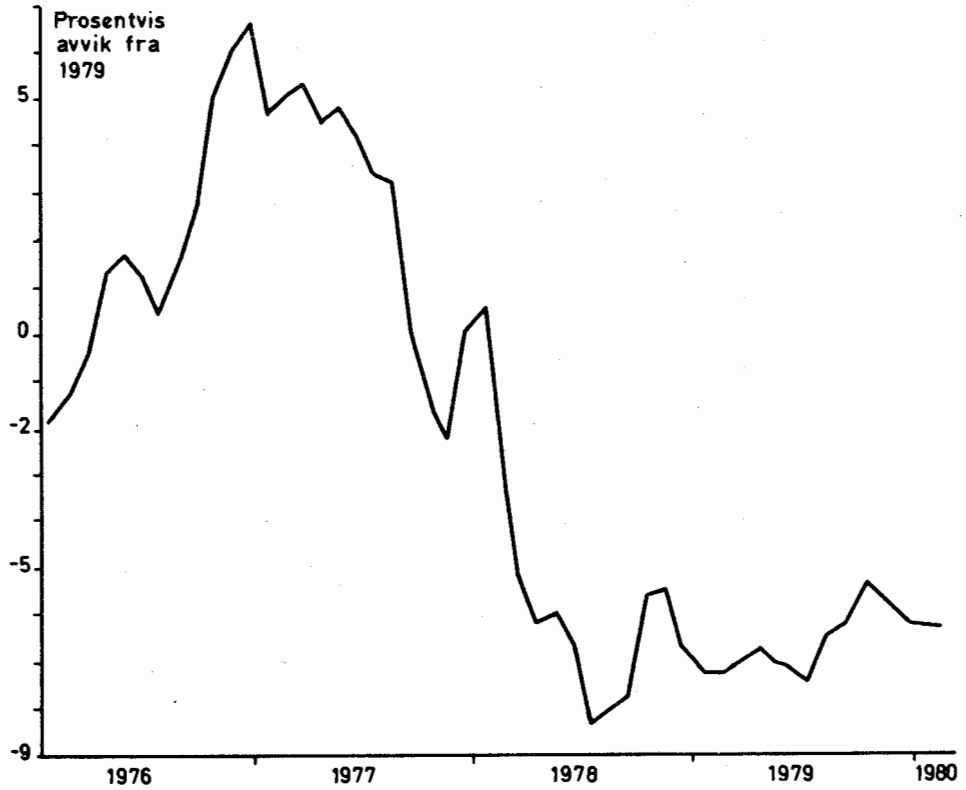

1) Kurven er kommet fram ved at en har veid sammen kursendringene for valutaene til de 20 land som er Norges viktigste konkurrentland. Kurven viser prosentvis avvik fra den veide gjennomsnittlige kroneverdien i 1975.
Kilde: Norges Bank.

Kurvtilknytningen innebærer at kronas verdi holdes fast i forhold til et veid gjennomsnitt av valutaene til våre viktigste handelspartnere. Det er derfor små bevegelser i dette totalbilde av kronas internasjonale verdi i 1979 sammenliknet med tidligere år. Kroneverdien viste en ganske jevn og sterk nedgang fra det høye nivået den hadde nådd i desember 1976 og fram til 1978. Siden den tid har kronekursen stort sett vist mindre svingninger når vi ser på dens internasjonale totalverdi i gjennomsnitt.

Som vi ser av figur 6.1 viste det gjennomsnittlige kursleiet for krona en viss oppgang mot slutten av fjoråret. Stram likviditet i banksystemet og høy innenlandsk rente høsten 1979 ga stor valutainngang og press oppover på krona. Norges Bank grep derfor inn for å dempe kursoppgangen. Mot slutten av desember ble krona noe svekket, og Norges Bank grep igjen inn. Alt i alt tilførte Norges Bank netto om lag 1,2 milliarder kroner til bankene gjennom inngrep i valutamarkedet i 1979.

Ved utgangen av januar 1980 lå kroneverdien (den effektive kurs) om lag 6,5 prosent under gjennomsnittsverdien for 1975 og om lag 11 prosent under verdien i desember 1976 da krona nådde sin høyeste internasjonale verdi (i 1970-årene). Fra 1970—1979 har stigningen i kronas veide totalverdi vært om lag 7 prosent.

Ser vi på utviklingen i kronekursen i løpet av fjoråret sammenlignet med viktige enkeltvalutaer, har det vært til dels sterke svingninger. (Jamfør figur 6.2). Dette gjelder i første rekke for pund, men også for dollar har det vært store svingninger.

Figur 6.2. Salgskurser i Oslo (N. kr. pr. enhet) for US dollar, pund sterling, tyske mark og svenske kroner.

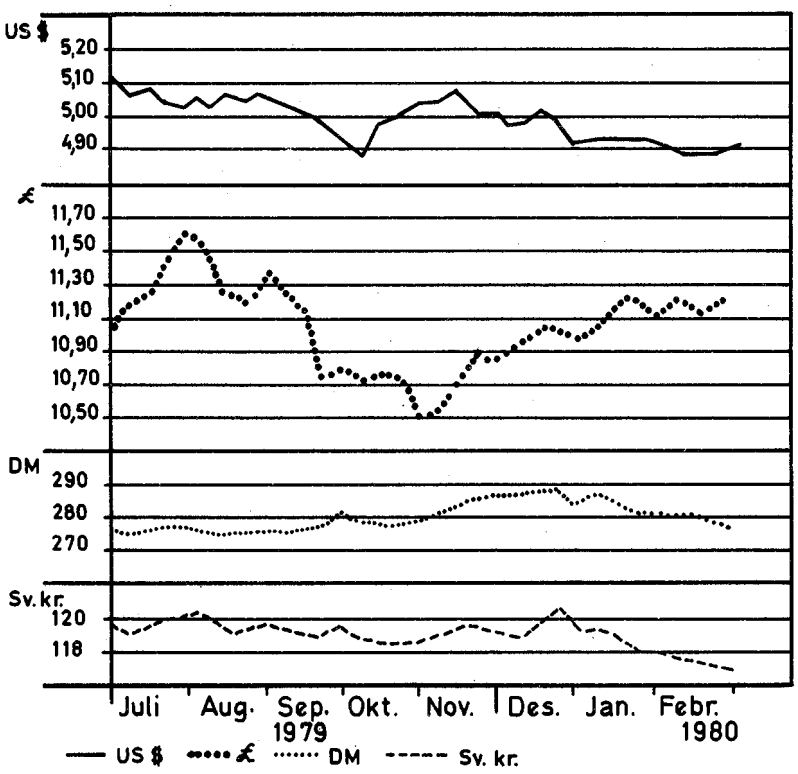

Kilde: Norges Bank.

I figur 6.3 er vist kursutviklingen for krona i forhold til en del viktigere enkeltvalutaer som årsgjennomsnitt for årene 1972—79. Mens det totalbildet av kronas internasjonale kursleie som er gitt i figur 6.3 stort sett viser en rolig utvikling, ser vi at det i denne perioden har vært til dels voldsomme kursendringer i forhold til flere enkeltvalutaer. Dette bildet gjenspeiler mye av den økte usikkerheten i den internasjonale økonomiske utviklingen og forskyvningene i konkurranseforholdene mellom landene som har funnet sted i 1970-årene. Mens verdien av pund ble nær halvert mellom 1972 og 1977, har pundverdien i de to siste årene vist klar stigning. Tyske mark skiller seg ut med en særlig sterk verdioppgang i årene etter 1975. I perioden 1972—1979 har tyske mark steget med nær 35 prosent i forhold til norske kroner, mens pundet har sunket om lag like sterkt. Det har videre vært store svingninger i den bilaterale kursutviklingen for japanske yen i forhold til norske kroner i de to siste årene. Etter at kursen gjorde et kraftig hopp oppover på nærmere 22 prosent fra 1977 til 1978, falt den igjen i 1979 med om lag 8 prosent.

Figur 6.3 Valutakursutviklingen. N. kr./fremmed valuta, årsgjennomsnitt. Bilaterale kurser fra Norges Bank.

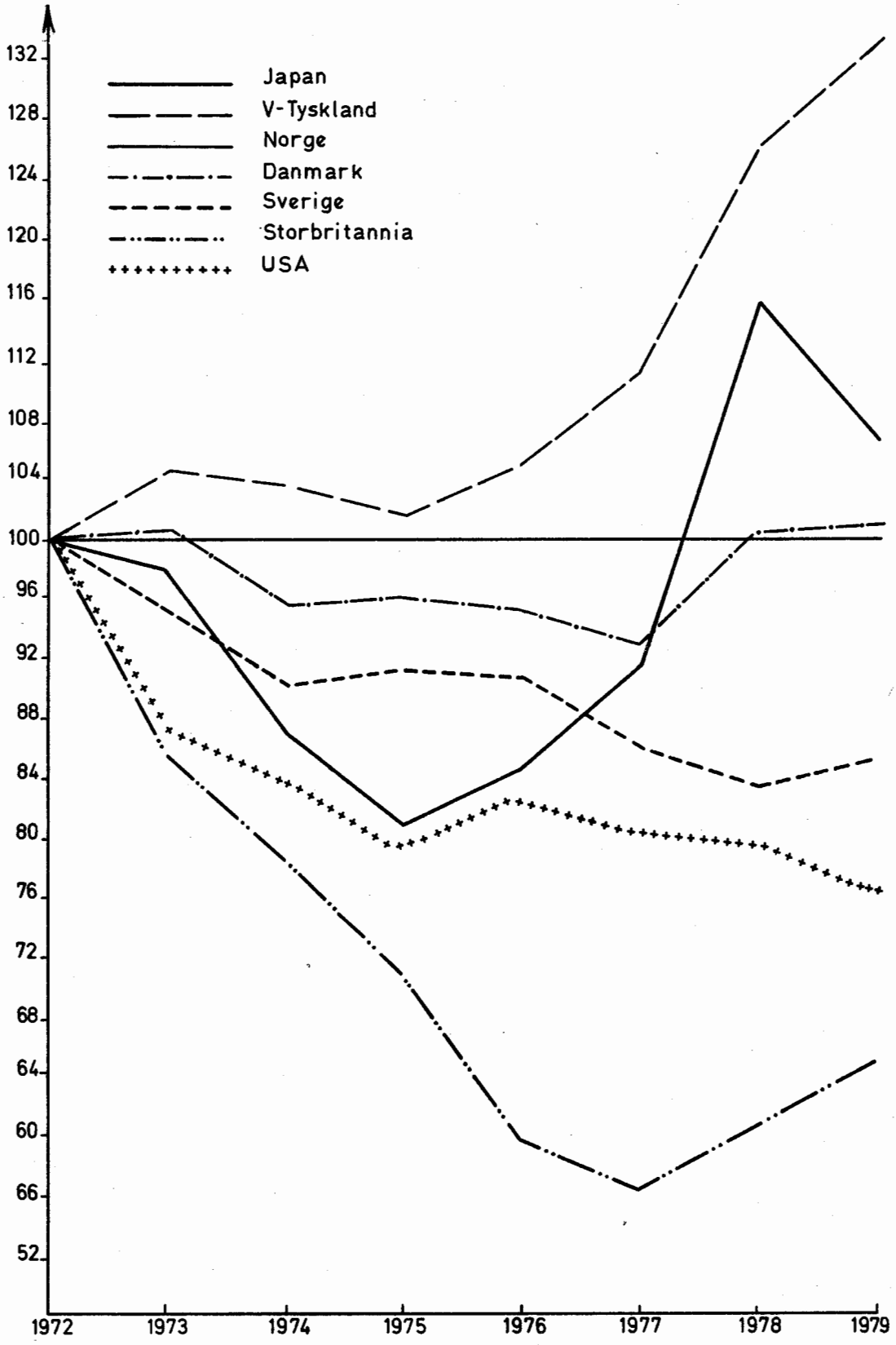

5. ARBEIDSKONFLIKTER

Tabell 6 e viser antall konflikter og antall tapte arbeidsdager i forskjellige vest-europeiske land, i forhold til antall sysselsatte. Av tabellen går det fram at Norge i 5-års-perioden 1973—1977 og i 1978 tapte forholdsvis lite på konflikter. I enkelte andre land skapte konfliktene betydelige større problemer i denne perioden. I 1978 var tallet på tapte arbeidsdager som skyldtes konflikter i Norge ca. 63 000 mot ca. 100 000 i gjennomsnitt for årene 1973—77. Antall konflikter i 1978 var omtrent på linje med tidligere år.

For 1979 foreligger ikke tilsvarende tall.

Tabell 6e. Antall konflikter og tapte arbeids-arbeidsdager. Gjennomsnitt 1973—77 og året 1978[1])

	Konflikter		Tapte arbeidsdager. Pr. 1000 syss.	
	1973–77	1978	1973–77	1978
Østerrike			13	4
Danmark	184	314	389	52
Finland	1 833	1 207	621	63
Frankrike ...	3 730	3 206	191	105
V-Tyskland			18	173
Italia	3 712	2 479	1 185	511
Norge	19	14	58	34
Nederland ..	11	10	37	1
Sveits	7	10		
Sverige	65	99	27	9
Storbritannia	2 559	2 471	336	382

[1]) Antall konflikter registreres på ulike måter fra land til land og tallene er derfor ikke direkte sammenliknbare.
Kilde: Year Book of Labour Statistics 1979.

6. OPPSUMMERING

Norsk næringslivs konkurranseevne overfor utlandet påvirkes av en rekke ulike faktorer. I dette kapittel har vi behandlet utviklingen i lønnskostnader og produktivitet, valutakurser og arbeidskonflikter.

Det er imidlertid også andre faktorer som er av betydning for konkurranseevnen. Bl. a. er andre kostnadskomponenter enn lønningene medbestemmende for konkurransesituasjonen. Som eksempler kan nevnes prisen på realkapitalen (rentenivå, skatte- og avskrivningsregler), prisen på andre innsatsfaktorer (f. eks. energi) og offentlige støttetiltak som påvirker kostnadene. Videre kan nevnes utviklingen i næringslivets struktur og samarbeidsformer i arbeids- og næringslivet.

Hvor viktig slike andre faktorer er for konkurranseevnen gir bl. a. utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i Storbritannia uttrykk for. I årene 1975—78 reiste mange til England for å kjøpe varige forbruksvarer. Svak markedsføring førte til at britiske varer ikke i samme utstrekning ble eksportert på vanlig måte. Bedringen i konkurranseevnen fikk størst betydning for menneskemengden i Londons gater.

Den lave kapasitetsutnyttingen i deler av næringslivet de siste år virker også inn.

Disse ulike faktorer kan trekke i ulike retninger. Flere av dem kan vanskelig tallfestes og en analyse vil ikke gi noe grunnlag for noen sammenveiing av dem.

For faktorene som er behandlet i dette kapittel er utviklingen beskrevet tallmessig. Etter utvalgets mening har disse faktorene hatt en sentral betydning for utviklingen av konkurranseevnen. Utvalget vil imidlertid understreke at også andre faktorer vil være viktige i denne sammenheng.

I årene fram t.o.m. 1977 ble konkurranseevnen for norsk næringsliv målt med de nevnte faktorer, klart svekket. Dette førte til tap av markedsandeler til konkurrenter både på eksportmarkedene og hjemmemarkedet. Gjennom 1978 og 1979 gjenvant vi en god del av tapet i konkuranseevnen i tidligere år.

Av faktorer som har påvirket vår konkurransemessige posisjon i positiv retning, men som ikke er nevnt ovenfor, kan eksempelvis nevnes: utviklingen i energipriser og opphevelse av investeringsavgiften for industri og bergverk for aktiverbare investeringer.

I den lave kapasitetsutnyttingen og svake produktivitetsveksten i deler av næringslivet ligger også muligheter. Gjennom ulike tiltak fra samfunnets side er bedriftene satt i stand til å holde på arbeidskraft, selv om mange har hatt svak økonomisk bæreevne. I den svake produktivitetsveksten ligger derfor konkurransemessige reserver som raskt kan gi betydelige forbedringer i konkurranseevnen, forutsatt at vi unngår for sterk kostnadsvekst. Etter betydelig svakere kostnadsvekst i 1978 og 1979 kan tidsforskyvninger mellom bedret konkurranseevne og gjenvinning av markedsandeler, etterhvert gi sterkere produktivitetsvekst og dermed tilsvarende rask nedgang i lønnskostnader pr. produsert enhet. At det i norsk næringsliv finnes slike muligheter fremgår bl. a. av at investeringene i hele perioden er opprettholdt på et høyt nivå.

KAPITTEL 7

Konjunktursituasjonen

1. VERDENSØKONOMIEN

For OECD-området sett under ett ble den økonomiske veksten gradvis svakere i løpet av 1979. Bruttonasjonalproduktet steg med 3 ¼ prosent i gjennomsnitt for området, mot nær 4 prosent året før. Arbeidsløsheten som hadde holdt seg på vel 5 prosent gjennom 1978 og mesteparten av 1979, viste tegn til å øke noe omkring siste årsskifte. Prisstigningen forsterket seg markert fra sommeren 1979.

I USA holdt samlet etterspørsel og produksjon seg forholdsvis godt oppe i 1979, men den underliggende veksttakt var svak.

Industriproduksjonen viste stort sett stagnasjon fra tidlig på våren. I Japan derimot fortsatte konjunkturoppgangen gjennom hele 1979, men mot slutten av året ikke i riktig samme høye tempo som tidligere.

I Vest-Europa viste produksjonsveksten en avtakende tendens mot slutten av fjoråret. Blant de større landene var dette særlig markert i Storbritannia, mens aktiviteten holdt seg bedre oppe i Vest-Tyskland. Det var i første rekke et negativt omslag i lagerinvesteringene og utflatning av konsumveksten som lå bak avdempningen i produksjonsveksten.

Mange land førte en forholdsvis restriktiv økonomisk politikk allerede i 1978. Utover i 1979 ble politikken strammet ytterligere til i et forsøk på bl. a. å bremse den økte stigningstakt i prisene. Budsjettpolitikken ble skjerpet i noen land, samtidig som det var en klar tendens til betydelig renteøkning i de aller fleste land. Tilstrammingen av politikken hadde i tillegg til en prispolitisk begrunnelse også en valutapolitisk begrunnelse.

I de større landene i Vest-Europa viste sysselsettingen bare moderat vekst gjennom 1978 og 1979, mens den i USA og Japan økte temmelig kraftig. Arbeidsløsheten holdt seg høy, og mot slutten av fjoråret var det tegn til ytterligere økt ledighet i noen land.

Sterkt økte priser på olje og en del andre råvarer var den viktigste årsaken til at prisstigningen skjøt ny fart i fjor vår og sommer i mange land. I 1978 steg konsumprisene med 7,9 prosent fra året før i gjennomsnitt for OECD-området, mens stigningen i 1979 var på 9,9 prosent etter foreløpige tall. Tallene for Vest-Europa var noe høyere. Blant de større landene var forsterkningen av prisstigningen i 1979 særlig markert i Storbritannia, USA og Italia.

Overskottet på driftsregnskapet for OECD-landene i 1978 (9 milliarder dollar) ble snudd til underskott i 1979 (÷ 30 milliarder dollar). Omslaget har i betydelig grad sammenheng med at de tradisjonelt store overskottslandene Japan og Vest-Tyskland i 1979 opplevde underskott i sine driftsregnskap. For Vest-Tyskland var dette første gang siden 1965.

Virkningen av den sterke prisoppgangen på råolje siden ifjor sommer vil komme til å prege den økonomiske utvikling i 1980. Det synes klart at inflasjonstendensene vil forsterkes, og en må regne med at underskottet på OECD-landenes driftsregnskap vil komme til å øke meget betydelig i forhold til det allerede høye tallet fra 1979. Det er fare for at landene ved utformingen av den økonomiske politikken vil la hensynet til utviklingen i prisene og utenriksøkonomien veie tyngre enn hensynet til produksjon og sysselsetting. Stimuleringstiltak kan neppe ventes. OECD's rapport fra desember i fjor er også preget av en pessimistisk konjunkturvurdering og landene anbefales å være spesielt opptatt av tiltak som kan redusere inflasjonen. Under disse forhold må en etter Beregningsutvalgets mening regne med at stagnasjonstendensene i de vestlige industriland vil forsterke seg ytterligere i månedene framover.

Beregningsutvalget finner det vanskelig å angi hvor sterkt tilbakeslaget i 1980 kan ventes å bli. Situasjonen ved siste årsskifte hadde enkelte felles trekk med forholdene for seks år siden. Den gang var de vestlige industriland på vei inn i et tradisjonelt konjunkturtilbakeslag. Så kom «oljekrisen» og det første kraftige prishoppet på råolje og forsterket den konjunkturnedgangen som fulgte. Også denne gang har vi fått en sterk prisoppgang på rå-

olje samtidig med at en konjunkturavmatning har vært under utvikling. Det er likevel utvalgets oppfatning at svikten i produksjon og etterspørsel denne gang ikke vil bli så kraftig som i 1974/75. Blant annet er lagrene vesentlig mindre nå enn for seks år siden. Videre ser det ut til at investeringene i fast kapital holder seg bedre oppe denne gang.

I sin prognose for desember ifjor regnet OECD med en vekst i bruttonasjonalproduktet for OECD-området som helhet på 1 prosent fra 1979 til 1980 (tabell 7 a). For de vesteuropeiske medlemslandene ble det ventet en vekst på 1,5 prosent. Det ble antatt at veksten ville bli særlig svak i begynnelsen av 1980, men ta seg noe opp i 2. halvår. Etter at disse tall ble lagt fram, har det imidlertid skjedd to ting som gjør at utsiktene må vurderes noe annerledes i dag enn for tre måneder siden. Det ene er at oljeprisstigningen har blitt betydelig sterkere enn OECD regnet med. Det andre er at veksten i 2. halvår 1979 idag viser seg å ha vært noe sterkere, særlig i USA, enn OECD la til grunn i desember. Disse to forhold trekker i motsatt retning. Økningen i oljeprisen vil virke dempende på produksjonsveksten. Etter Beregningsutvalgets mening har en ikke nå lenger noe grunnlag for å vente et produksjonsoppsving i 2. halvår i år. På den andre siden var situasjonen ved årsskiftet bedre enn forutsatt i OECD's prognose. Det gjør at en på årsbasis kanskje likevel kan regne med en vekst i bruttonasjonalproduktet på omkring 1 prosent for OECD-området som helhet, slik som OECD antok i desember.

For USA regnet OECD i sin desemberprognose med en produksjonsnedgang på 1 ¼ prosent i 1980. I presidentens økonomiske rapport fra januar i år ble det regnet med en nedgang på 1 prosent. Svikten antas å bli mest markert i 1. halvår. Med en slik produksjonsutvikling vil arbeidsløsheten øke fra om lag 6 prosent ved begynnelsen av året til mellom 7 og 8 prosent ved årets utgang. Trass i konjunktursvikten synes det lite trolig at takten i prisstigningen vil vise nevneverdig fall i de nærmeste månedene framover. I Japan antar OECD at oppgangen vil fortsette i 1980, men veksttempoet vil trolig avta etter hvert. Arbeidsløsheten vil holde seg på et forholdsvis lavt nivå, mens prisstigningen kan ventes å skyte ny fart. I Vest-Europa regnet OECD i desember med at Storbritannia vil få en nedgang i totalproduksjonen på 2 prosent fra 1979 til 1980. For de fleste andre vest-europeiske land ble det regnet med en vekst på mellom 1 og 2 ½ prosent.

OECD antar at både priser og lønninger vil stige sterkere i 1980 enn i de to foregående år. I desemberrapporten ble det anslått at den gjennomsnittlige stigning i konsumprisene fra fra 1979 til 1980 ville bli 10 prosent i Vest-Europa og 9 ¼ prosent i OECD-området som helhet. For lønninger i industrien ble det regnet med en enda sterkere stigning, nemlig 12 prosent i Vest-Europa og 10 ½ prosent i OECD-området som helhet. OECD regnet med store forskjeller i inflasjonstakten fra land til land. Lavest inflasjonstakt er ventet i Sveits, Østerrike, Vest-Tyskland, Nederland og Belgia, hvor det i desemberrapporten ble ventet en prisstigning på 3—6 prosent og en lønnsstigning på 5—8 prosent. Betydelig sterkere pris- og lønnsstigning (henholdsvis 12—16 prosent og 12 ½ prosent) var ventet blant annet i Danmark, Frankrike, Storbritannia og Italia.

De anslag for pris- og lønnsstigningen 1980 som er gjengitt ovenfor, ble utarbeidet av OECD i november i fjor. Med de forhøyelser av oljeprisene som har funnet sted siden den gang, må en anta at pris- og lønnsstigningen vil bli en del sterkere enn OECD regnet med.

Tabell 7a. Veksten i bruttonasjonalproduktet i en del OECD-land. Prosentvis volumendring

	Årlig gj.snitt 1966–77	Fra foregående år 1978	1979	1980
Belgia	4,5	2,5	3	2½
Danmark	3,6	1,0	2½	¾
Finland	4,4	1,4	7¼	4½
Frankrike	4,6	3,3	3	2
Italia	3,9	2,6	4	2
Nederland	4,4	2,4	3¼	1¾
Norge	4,6	3,5	2¾	4¼
Storbritannia	2,1	3,3	½	–2
Sverige	2,4	2,8	4	3
Vest-Tyskland	3,6	3,5	4¼	2¼
Europeiske OECD-land	3,8	3,0	3	1½
Canada	4,7	3,4	2¾	1½
Japan	7,8	5,6	6	4¾
Sambandsstatene	2,8	4,4	2	–1¼
OECD i alt	4,2	3,9	3¼	1

Kilde: OECD Economic Outlook. December 1979.

2. NORSK ØKONOMI

Den realøkonomiske utviklingen i 1979. Utsiktene for 1980

Det har i løpet av de to siste årene skjedd en betydelig bedring i den økonomiske utviklingen innenlands. Dette var dels et re-

sultat av norsk økonomisk politikk, dels av bedrede utenlandskonjunkturer og dels av sterk verdioppgang i oljeutvinningen. Kostnadsstigningen i 1979 ble mindre i Norge enn hos våre konkurrenter, bl. a. som følge av pris- og inntektsstoppen. Privat og offentlig konsum viste i 1979 lavere stigningstakt enn produksjonen. Det fant sted en uvanlig sterk bedring i vår utenriksøkonomi. Dette hadde først og fremst sammenheng med at produksjonen av råolje og gass økte sterkt i tillegg til at oljeprisene ble nær fordoblet gjennom året. Samtidig fant det sted en nedtrapping av investeringene i oljevirksomheten. Nettogjelden til utlandet viste imidlertid fortsatt stigning.

Utenlandsetterspørselen gav gode vekstimpulser til deler av norsk økonomi. Den tradisjonelle vareeksporten økte sterkt og førte til merkbar oppgang i produksjon og kapasitetsutnytting i eksportindustrien. Industriproduksjonen økte totalt sett med om lag 2 ½ prosent fra 1978 til 1979, etter en om lag like sterk nedgang året før.

Presset på arbeidsmarkedet har tiltatt siden mai i fjor. Tallet på arbeidsløse ved utgangen av februar i år var 25 500, som er 7 400 personer mindre enn på samme tid i fjor. Tallet på ledige plasser har vist oppgang. Byråets konjunkturundersøkelser viser at det ved utgangen av året 1979 var få industribedrifter som ikke fikk dekket behovet for arbeidskraft.

Fig. 7.1. Produksjonsindeks for bergverk og industri. Sesongkorrigerte kvartalstall. 1975 = 100.

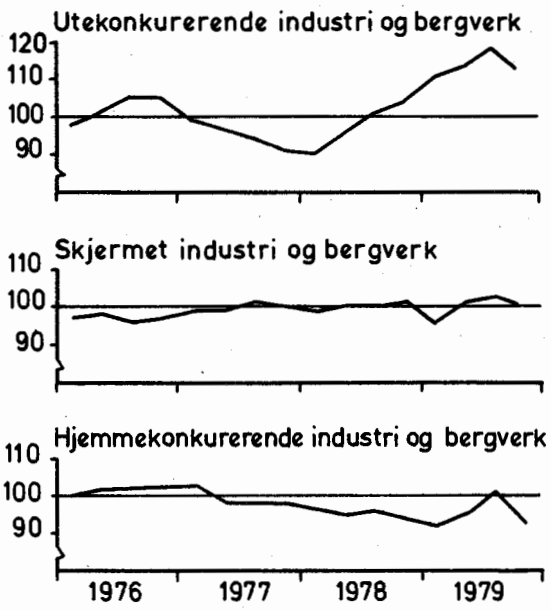

Veksten i samlet produksjon ble på 3,7 pst. i 1979. Holdes sjøfart og oljevirksomhet utenfor, ble veksten vel 2 pst., mens den tilsvarende vekst i 1978 var på ¼ prosent.

Utsiktene for vareeksporten i 1980 er som nevnt foran mindre gunstige enn før regnet med. Markedene for tradisjonelle norske eksportvarer vil komme til å vokse svakere i 1980 enn i de to foregående årene. I salderingsproposisjonen for 1980 ble det regnet med en volumvekst på 2 pst. i eksporten av tradisjonelle varer fra 1979 til 1980, mot nær 4 pst. i Nasjonalbudsjettet for 1980, se tabell 7 b.

Beregningsutvalget har i det følgende avsnittet om utenlandsprisene pekt på at det kan være grunn til å regne med at stigningstakten i utenlandsprisene kan bli vesentlig sterkere i 1980 enn det som er lagt til grunn i nasjonalbudsjettet, særlig for importprisene. Det er derfor grunn til å regne med at inflasjonsimpulsene fra utlandet vil slå sterkere gjennom i norsk økonomi enn regnet med i nasjonalbudsjettet.

I tabell 7 b er vist utviklingen i en del realøkonomiske hovedstørrelser i de siste årene sammen med anslag for utviklingen i 1980. Anslagene er hentet fra salderingsproposisjonen for 1980 og er derfor uttrykk for vurderingene i tiden før siste årsskifte. Beregningsutvalget har ikke gått gjennom disse forutsetningene på andre felter enn utenlandsprisene og konjunkturene ute. Utviklingen i 1980 vil — foruten av utviklingen i utenlandsprisene og utenlandsetterspørselen — bli særlig påvirket av gjennomføringen av inntektsoppgjøret.

Veksten i den innenlandske etterspørselen utenom investeringer i sjøfart og oljevirksomhet ble i salderingsproposisjonen anslått til å bli omlag 4,5 pst. i 1980 eller nær 1,5 pst. lavere enn i 1979. Det ble regnet med en stigning på 6 pst. i offentlig forbruk og omlag 2 pst. i privat forbruk fra 1979 til 1980. Beregningsutvalget vil framheve at prognosen for utviklingen i det private forbruket må ses på som særlig usikker. Det har skjedd omfattende endringer bl. a. i konsumentenes sparetilbøyelighet, som gjør det vanskelig å anslå utviklingen i forbruket.

Investeringsetterspørselen vil igjen øke i 1980, etter en svikt i de to foregående årene. Industriinvesteringene ble i Nasjonalbudsjettet 1980 anslått å øke med 20 pst. regnet i volum etter en nedgang på 21 pst. i 1979.

Oljevirksomheten i 1980 vil som i 1979 påvirke det økonomiske bildet for Norge betydelig. Produksjonen av råolje og naturgass, som i 1974 lå på noe under 2 mill. tonn oljeekvivalenter, steg til om lag 40 mill. i 1979 og ventes å stige til omlag 55 mill. i 1980. Den

antas å ville holde seg på 55—60 mill. tonn oljeekvivalenter i flere år framover.

Produksjonsveksten i norsk økonomi ble i salderingsproposisjonen anslått til nær 4,5 pst. i 1980 eller omlag ¾ pst. mer enn i 1979. Den kraftige økingen i oljeproduksjonen ble antatt å bidra til nær halvparten av den samlede veksten. Selv om vekstimpulsene fra utlandet kan bli svakere enn regnet med i salderingsproposisjonen, mener likevel Beregningsutvalget at det vil være grunnlag for å vente en høy produksjonsvekst og et stramt arbeidsmarked utover i 1980.

Regnet uten oljevirksomhet og sjøfart viser prognosene fra salderingsproposisjonen en vekst på vel 2 pst., eller nær 0,5 pst. mer enn i 1979. Det er ventet at sysselsettingen fortsatt vil holde seg på et høyt nivå. For industrien ble det regnet med en produksjonsvekst på om lag 2,5 pst. fra 1979 til 1980.

Etter en beskjeden vekst i disponibel realinntekt for Norge i 1977 og 1978, ble økingen i 1979 4,6 pst. Veksten ventes å bli høyere enn dette fra 1979 til 1980. Denne sterke veksten skyldes for en stor del utviklingen i oljevirksomheten og bedringen i bytteforholdet.

Tabell 7b. Utviklingen i noen realøkonomiske hovedstørrelser 1974—1980

Volumvekstrater

	Regnskapstall					NB 1980	Salderingsprp.
	1974—75	1975–76	1976–77	1977–78	1978–79	1979–80	1979–80
Privat konsum	5,1	6,1	6,9	– 3,8	0,5	2,1	2,0
Offentlig konsum	6,4	7,4	4,9	4,4	2,4[1])	6,0	6,1[1])
Bruttoinvestering i fast kapital	11,9	10,1	3,6	– 13,4	– 9,0	2,3	3,0
Sjøfart og oljevirksomhet	23,2	23,3	– 11,6	– 46,0	– 31,1	0,0	– 0,5
Annet	9,1	5,0	10,5	– 1,6	– 4,6	2,7	3,5
Innenlandsk bruk av varer og tjenester (inkl. lagerinvestering)	5,9	7,6	3,5	– 7,1	1,4	2,5	3,1
Herav uten investeringer i sjøfart og oljevirksomhet	4,8	6,0	5,2	– 3,4	3,2	2,6	4,6
Eksport	3,1	11,3	3,6	8,7	5,9	5,6	4,8
Tradisjonelle varer	– 12,5	9,7	– 6,2	6,9	11,6	4,0	2,0
Annet	16,4	12,4	11,0	9,8	2,5	6,7	6,7
Import	7,0	12,3	3,4	– 13,5	1,0	1,5	1,8
Tradisjonelle varer	1,1	8,6	5,4	– 8,2	6,7	3,7	4,3
Annet	18,6	18,1	0,5	– 21,4	– 9,2	– 2,8	– 3,4
Bruttonasjonalproduktet	4,2	6,8	3,6	3,0	3,7	4,2	4,4
Herav uten sjøfart og oljevirksomhet	2,8	4,6	3,0	0,3	1,9	2,3	2,3

[1]) De første leveransene av F-16 fly til forsvaret vil finne sted i 1980 og vil bli registrert som militært forbruk og import dette året. Både i 1978 og 1979 ble det foretatt forskottsbetalinger under F-16 programmet med henholdsvis 614 og 952 mill. kroner. Videre er det i 1980 foretatt en endring i føringsmåten for en del av statens utgifter til helseinstitusjoner som øker statlige bruttoutgifter med ca. 240 mill. kroner og bruttoinntektene tilsvarende.

Utviklingen i utenlandsprisene

Prisene på norske eksport- og importvarer økte kraftig i 1979. Stigningen var betydelig sterkere enn i de nærmest foregående årene. Utviklingen i utenlandsprisene siste år vil komme til å påvirke den økonomiske utviklingen i Norge i 1980 i betydelig grad. Stigningen i utenlandsprisene ventes å bli betydelig også i tiden framover. Den kanskje viktigste endringen siden i fjor i bildet av den økonomiske utviklingen ute i 1980 gjelder den sterke oljeprisøkingen.

Importprisene for varer i alt uten skip steg med 10 pst. fra 1978 til 1979 og nær 13 pst. fra fjerde kvartal 1978 til fjerde kvartal 1979. Prisene på brenselsstoffer viste den klart sterkeste øking. (Tabell 7 c). En betydelig del av denne gruppen er oljeimport. Prisøkingen for brenselsstoffer var 30,5 pst. fra 1978 til 1979 og hele 55 pst. fra fjerde kvartal 1978 til fjerde kvartal 1979. Prisene for råolje alene økte med 60 pst. fra 4. kvartal 1978 til 4. kvartal 1979. Bearbeidede varer hadde en mer moderat prisøking.

Fra 4. kvartal 1978 til 4. kvartal 1979 gikk prisene på norske eksportvarer (uten skip og

boreplattformer) opp med nær 30 pst. og med nær 17 pst. fra 1978 til 1979 i gjennomsnitt. Prisene på eksport av mineralolje og mineraloljeprodukter økte med henholdsvis 80 pst. og vel 50 pst. i samme periode. Det var også en markert prisøkning på eksporten av kjemiske grunnstoffer, metaller og treforedlingsprodukter.

Tabell 7c. Prisutviklingen for utvalgte grupper av importvarer

	Prosentandel av vareimporten i 1979	Prosentvis endring				
		1976–77	1977–78	1978–79	4. kv. 78– 4. kv. 79	4. kv. 79 over gj.-snittet 79
Matvarer, drikkevarer og tobakk	7	11,1	5,0	4,2	12,2	7,6
Råvarer unntatt brenselsstoffer	9	1,3	– 3,9	11,6	12,7	3,7
Brenselsstoffer	16	4,6	– 2,0	28,1	54,9	21,0
Herav: Mineralolje, rå	1	3,7	– 0,3	37,3	68,1	20,9
Bearbeidde varer	68	8,7	6,2	7,6	8,0	2,7
Import i alt uten skip		8,1	5,2	10,4	12,8	5,0

Kilde: Månedsstatistikk over utenrikshandelen.

Figur 7.2 viser kurver for importprisindeksen for varer utenom skip og eksportprisindeksen for «tradisjonelle varer» (utenom råolje, gass, oljeboringsplattformer m.v. og skip).

Figur 7.2. Import- og eksportprisindekser 1978 og 1979. Gjennomsnitt 1977 = 100.

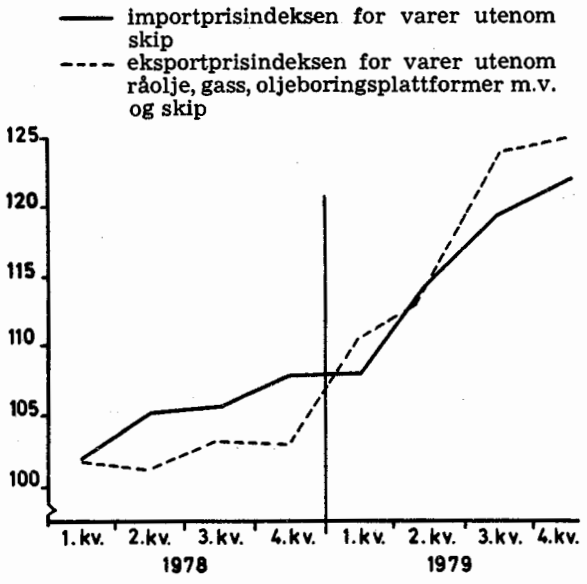

Som vist i figuren har indeksene steget betydelig gjennom siste år. Ved inngangen til 1980 vil import- og eksportprisene ligge 22—25 prosent høyere enn 2 år tidligere.

Den internasjonale prisutviklingen i 1980 vil særlig være avhengig av den økonomiske politikk landenes regjeringer vil føre og de priser OPEC-landene vil sette på sine råoljeprodukter. Det er grunn til å tro at prisstigningstakten på mer bearbeidede varer i de vestlige landene, som har vært økende gjennom 1979, vil bli sterk også i 1980. Utsiktene for råvareprisene er usikre, særlig gjelder dette for råoljeprisene.

På bakgrunn av disse usikre antakelsene, mener Beregningsutvalget at prisindeksen for vareimport utenom skip vil stige en god del sterkere enn det som er regnet med i nasjonalbudsjettet for 1980. Nasjonalbudsjettets anslag er på 8 pst. og forutsetter at prisstigningen over året 1980 bare blir 3 pst. Som vist i tabell 7 c vil uendrede importpriser fra 4. kvartal 1979 alene gi en prisstigning på 5 pst.

Norske eksportpriser er i høy grad avhengig av konjunkturutviklingen og utviklingen i råvarepriser, men også norske kostnadsforhold vil kunne påvirke eksportprisene. I nasjonalbudsjettet er prisstigningen for tradisjonell norsk eksport fra 1979 til 1980 anslått til 8 pst. Beregningsutvalget mener at også eksportprisene vil øke klart sterkere enn dette.

Tabell 7d. Prisutviklingen for utvalgte grupper av eksportvarer

	Prosentvis andel av vare-eksporten uten skip i 1979[1])	Prosentvis endring				
		1976–77	1977–78	1978–79	4. kv. 78– 4. kv. 79	4. kv. 79 over gj.-snittet 79
Fisk og fiskevarer	6	8,5	7,8	3,6	12,8	7,9
Papirmasse og avfall	2	– 8,6	– 10,0	17,6	19,5	5,6
Malmer og avfall av metall	2	4,8	– 5,3	8,1	16,7	– 0,7
Mineralolje og mineraloljeprodukter	27	7,5	– 2,5	51,0	80,4	18,2
Kjemiske grunnstoffer og forbindelser	1	3,8	9,4	36,4	43,0	7,4
Kunstgjødsel	2	– 2,2	4,5	7,5	11,1	5,5
Papir og papp og varer derav	4	4,6	3,3	11,8	13,3	1,9
Jern og stål	6	– 2,9	0,6	20,4	20,5	5,5
Metaller unntatt jern og stål	11	10,5	2,2	21,4	29,1	7,1
Maskiner og transportmidler	11	2,6	15,9	– 6,6	12,2	4,3
Forskjellige ferdige varer	3	7,8	2,4	8,8	12,1	4,9
I alt uten skip		6,7	5,7	16,7	29,7	8,8

[1]) Disse varene utgjorde ca. 75 prosent av norsk vareeksport uten skip i 1979.
Kilde: Månedsstatistikk over utenrikshandelen.

Utviklingen i markedsandeler for konkurranseutsatt industri

Som følge av svekkelsen av konkurranseevnen har norsk industri i de nærmeste årene før 1977 tapt markeder i betydelig omfang til utenlandske konkurrenter, både på eksportmarkedene og på hjemmemarkedet. I løpet av de to siste årene har industrien delvis gjenvunnet sin konkurranseevne. Beregninger gjengitt i Økonomisk utsyn for 1979 for utviklingen i de norske andelene på hjemmemarkedet kan tyde på at nedgangen har stoppet opp. På eksportmarkedet sett under ett har det funnet sted en viss gjenvinning av norske markedsandeler (se tabell 7 e).

Tabell 7e. Norges vareeksport og veksten i våre eksportmarkeder. Prosentvis volumendring

	1972–73	1973–74	1974–75	1975–76	1976–77	1977–78	1978–79	1979–80
Norges eksport av varer utenom skip, råolje, naturgass og oljeplattformer m.v.	11	– 1	– 12	12	– 6	7	12	2[2])
Norges viktigste eksportmarkeder[1])	11	2	– 5	8	3	5	10	2—3[3])

1) Veiet gjennomsnitt av veksten i total vareimport (varer utenom olje) til Norges viktigste handelspartnere. Vektene er de respektive lands gjennomsnittlige andel av Norges vareeksport.
[2]) Anslag fra salderingsproposisjonen for 1980.
[3]) OECD. Economic Surveys Norway Jan. 1980.
Kilde: Økonomisk Utsyn.

I 1978 og 1979 var veksten i den tradisjonelle norske vareeksporten 2 prosentpoeng større enn veksten i Norges eksportmarked. Konjunkturoppgangen ute, særlig for en del konjunkturfølsomme lagervarer, har trolig vært en vesentlig medvirkende årsak til denne gjenvinningen.

For 7-års perioden 1972 til 1979 sett under ett økte vår samlede eksport av tradisjonelle varer med 23 pst., mens våre viktigste avtakerland hadde en importøkning på 41 pst. i samme periode.

Norske industribedrifter møter også betydelig konkurranse fra utenlandsk industri på

det innenlandske markedet. Som helhet er inntrykket at norske produsenter holdt stillingen på hjemmemarkedet bra inntil 1975. Men i 1976 og 1977 avgav de en betydelig del av markedet til utenlandske produsenter. Norske produsenter av tekstil- og bekledningsvarer dekket i 1977 bare om lag tredjeparten av markedet for tekstil- og bekledningsvarer mot nær halvparten 7 år tidligere. Andelene på hjemmemarkedet for norskproduserte bearbeidede industriprodukter sett under ett økte noe i 1978, men gikk ned igjen i 1979. Selv om det er knyttet stor usikkerhet til disse tallene, er det likevel grunn til å tro at nedgangen i de norske markedsandelene på hjemmemarkedet, som fant sted fram mot 1977, kan ha stanset opp. Tallene gir imidlertid ikke grunnlag for å hevde at norsk industri ennå har gjenerobret noe av de tapte hjemmemarkeder.

NOU

Norges offentlige utredninger 1979 og 1980

Statsministeren:

Sivilt beredskap. NOU 1979: 1.

Departementet for handel og skipsfart:

Registrering av fartstid i innenriks fart. NOU 1979: 17.

Finans- og tolldepartementet:

Sjømannsskatt for mannskap på utenlandske skip. NOU 1979: 7.
Betalingsformidling. NOU 1979: 16.
Sjømannsskatt i offshoresektoren. NOU 1979: 18.
Verdsetjing ved skattlegging av jordbrukseigedomar. NOU 1979: 23.
Rentepolitikk. NOU 1980: 4.
Distriktsskatteloven. NOU 1980: 5.
Om desentralisering av Industribanken m.v. NOU 1980: 13.

Fiskeridepartementet

Norsk fiskehermetikkindustri utenom sardinsektoren. NOU 1979: 55.

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Forbrukerinformasjon. NOU 1979: 2.
Jamførpriser på dagligvarer. NOU 1979: 6.
Forsøk med fritidshjem. NOU 1979: 20.
Etatsopplæring i staten. NOU 1979: 21.
Kvinners yrkesvalg. NOU 1979: 24.
Om pris- og inntektsutviklingen. NOU 1979: 25.
Samordning av statens arbeidsgiverinteresser. NOU 1979: 30.
Om utbyggingen av lønns- og inntektsstatistikken. NOU 1979: 31.
Formuerettslig lempningsregel. NOU 1979: 32.
Om lavtlønnsspørsmålene. NOU 1979: 40.
Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1980. NOU 1979: 52.
Demokrati og politiske ressurser. NOU 1980: 7.

Forsvarsdepartementet:

Rapport fra den militære undersøkelseskommisjon av 1946. NOU 1979: 47.
Forsvarets musikk. NOU 1979: 50.
Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1980. NOU 1980: 16.

Industridepartementet:

Fiskehermetikkindustrien — Sardinsektoren. NOU 1979: 12.
Offentlig autorisasjon av patentfullmektiger. NOU 1979: 14.
Strukturproblemer og vekstmuligheter i norsk industri. NOU 1979: 35.
Slotmaskiner. NOU 1980: 9.

Justis- og politidepartementet:

Politiutdanning. NOU 1979: 11.
Forbrukertjenester. NOU 1979: 42.
Særlig strafferettslig vern for homofile. NOU 1979: 46.
Avhending av fast eigedom. NOU 1979: 48.
Verneplikt. NOU 1979: 51.
Lov om innskrenkninger i persons råderett m.v. NOU 1979: 57.
Distriktsrettene — herreds- og byrettene i framtiden. NOU 1980: 12.

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Symfoniorkester. NOU 1979: 3.
Diakonitjenesten i lokalsamfunnet. NOU 1979: 15.
Utdanningsfinansiering. NOU 1979: 34.

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Bypolitikk. NOU 1979: 5.
Helsepolitikken. NOU 1979: 10.
Utflytting av statsinstitusjoner fra Oslo — Del III. NOU 1979: 19.
Eldre og arbeid. NOU 1979: 39.
Nytt inntektssystem for fylkeskommunene. NOU 1979: 44.
Skift- og turnusarbeid. NOU 1979: 56.
Eierleiligheter. NOU 1980: 6.
Kommunal tomteformidling. NOU 1980: 8.

Landbruksdepartementet:

Tømmerprisene. NOU 1979: 13.
Grønbarkbillen. NOU 1979: 22.
Bygdealmenningenes drift av skog og sagbruk m.v. NOU 1979: 36.
Mjølkeproduksjonen. NOU 1980: 2.
Langtransport av tømmer i Norge. NOU 1980: 3.
Granbarkbillen II. NOU 1980: 14

Miljøverndepartementet:

Vannforurensning ved vassdragsreguleringer. NOU 1979: 9.
Energiplanlegging lokalt. NOU 1979: 33.
Norsk kartplan. NOU 1979: 54.

Olje- og energidepartementet:

Risiko for utblåsing på norsk kontinentalsokkel. NOU 1979: 8.
Petroleumslov med forskrifter. NOU 1979: 43.
Kraftintensiv industri. NOU 1979: 49.
Varer og tjenester til oljevirksomheten. NOU 1980: 1.

Samferdselsdepartementet:

Transport av farlig gods på veg. NOU 1979: 4.
Transport for funksjonshemmede. NOU 1979: 27.

Sosialdepartementet:

Apotekdriftens organisasjon og funksjoner. NOU 1979: 26.
Helse- og sosialtjenesten i lokalsamfunnet. NOU 1979: 28.
Kreftforskning i Norge. NOU 1979: 29.
Utdanning for familievernkontorenes personell. NOU 1979: 37.
Om tilleggspensjon og sykepenger til omsorgspersoner. NOU 1979: 38.
Brannskadebehandling og -beredskap i Norge. NOU 1979: 41.
Funksjons- og ansvarsområde for sjefsykepleiere. NOU 1979: 45.
Skolehelsetjenesten. NOU 1979: 53.
Folketrygd og petroleumsvirksomhet. NOU 1980: 11.

Utenriksdepartementet:

Politikk i UNESCO. NOU 1980: 15.

STORTINGETS OG REGJERINGENS PUBLIKASJONER

Stortingsproposisjoner
Forslag til vedtak fra Regjeringen i saker som Stortinget skal ta stilling til.
Abonnement: kr. 96,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Stortingsmeldinger
Inneholder bl.a.: Statsregnskapet, meldinger til Stortinget om arbeidet i statens bedrifter, meldinger om planer som Regjeringen vil sette i verk i framtida osv.
Abonnement: kr. 108,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Odelstingsproposisjoner
Regjeringens lovforslag.
Abonnement: kr. 60,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Dokumenter
Omfatter bl.a.: Riksrevisjonens antegnelser. Grunnlovforslag. Private lovforslag. Svar til Regjeringen på forslag og henvendelser oversendt av Stortinget. Sivilombudsmannens og Ombudsmannsnemndas innberetninger m.m.
Abonnement kr. 18,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Innstillinger til Stortinget
Stortingskomitéenes vurderinger av de enkelte proposisjoner og meldinger, og komitéenes forslag til vedtak i Stortinget (innst. S.).
Abonnement: kr. 24,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Innstillinger til Odelstinget
Stortingskomitéenes vurderinger av lovforslag og odelstingsmeldinger samt komitéenes forslag til vedtak i Odelstinget (innst. O.).
Abonnement: kr. 24,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Stortingstidende
Stenografiske referater fra møtene i Stortinget, Odelstinget og Lagtinget.
Abonnement: kr. 20,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Saksregister
Omfatter register for alle ovennevnte trykksaker. Utarbeides etter endt sesjon.
Abonnement: kr. 12,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Lover
Etter endt sesjon samles de i sesjonen vedtatte lover i ett hefte.
Pris: kr. 12,— fritt tilsendt.

«Publikasjoner fra Storting og Regjering»
Liste over offentlige publikasjoner som foreligger trykt. Kommer ut ca. hver 14. dag under stortingssesjonen. Abonnementpris kr. 12,— pr. sesjon. Statsinstitusjoner får listen fra Statens trykksakekspedisjon.

Abonnement
kan tegnes hos Univeristetsforlaget, Offentlige publikasjoner, Tollbugt. 31, Boks 8134 Dep., Oslo 1. Postgirokonto 2 09 75 58.
Abonnenter som tegner abonnement etter 1. oktober får tilsendt de dokumenter som utkommer etter tegningsdagen.

Statsinstitusjoner
bestiller i Statens trykksakekspedisjon, Boks 8169 Dep., Oslo 1.

Enkeltbestillinger
Nye og eldre proposisjoner, meldinger m.v., samt utredninger kan bestilles gjennom bokhandelen.
Prisen fastsettes etter trykksakens sidetall.

UNIVERSITETSFORLAGET